

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Vojtěch Vávra

**Odměna advokáta ve vztahu k náhradě nákladů
řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Miroslav Sedláček, Ph.D., LL.M.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 23. 3. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 110.304 znaků včetně mezer.

Vojtěch Vávra

V Praze dne 23. 3. 2023

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce, JUDr. Miroslavu Sedláčkovi , LL.M., Ph.D., za ochotu vést moji práci, trpělivý přístup a nadšení, které pro civilní právo procesní má.

Obsah

Úvod	1
1. Smluvní odměna advokáta	3
1.1. Způsoby určení smluvní odměny advokáta	3
1.1.1. Smluvní odměna hodinová	4
1.1.2. Smluvní odměna paušální	5
1.1.3. Smluvní odměna podílová	5
1.1.4. Pro bono	6
1.2. Smluvní odměna advokáta ve světle aktuální judikatury SDEU	7
2. Mimosmluvní odměna advokáta	9
2.1. Advokátní tarif	9
2.1.1. Tarifní hodnota a sazba mimosmluvní odměny	9
2.1.2. Úkony právní služby	11
2.1.3. Určení výše mimosmluvní odměny advokáta	13
2.1.4. Náhrada hotových výdajů, promeškaného času, paušální odměna	14
2.1.5. Kritika advokátního tarifu právníkou obcí	15
2.1.6. Srovnání smluvní a mimosmluvní odměny advokáta	16
3. Odměna za zastupování ve vztahu k náhradě nákladů řízení	18
3.1. Funkce a zásady náhrady nákladů řízení	18
3.1.1. Náhrada nákladů sporného řízení	19
3.1.2. Náhrada nákladů nesporného řízení	21
3.1.3. Odměna za zastupování	22
4. Odměna za zastupování jako neoprávněný majetkový prospěch klienta	24
4.1. Advokát jako platební místo	24
4.2. Etický kodex advokáta a neoprávněný majetkový prospěch klienta	26
4.2.1. Rizika kolize zákona a etického kodexu advokáta	29
4.2.2. Příčina změny etického kodexu advokáta	30
4.2.3. Možná řešení kolize zákona a etického kodexu advokáta	33
4.2.4. Úvahy de lege ferenda	34
5. Odměna za zastupování podle irského právního řádu	36
5.1. Pojem advokáta v právním řádu Irska	36

5.1.1. Odměna irského právního zástupce	36
5.1.2. Odměna irského advokáta.....	39
5.2. Komparace odměňování v české a irské právní úpravě.....	40
Závěr.....	41
Seznam použitých zdrojů	44
Seznam zkratk	47
Název diplomové práce v českém jazyce, abstrakt v českém jazyce a 3 klíčová slova v českém jazyce.....	48
Název diplomové práce v anglickém jazyce, abstrakt v anglickém jazyce a 3 klíčová slova v anglickém jazyce	50

Úvod

Cílem této diplomové práce je představení základních způsobů odměňování advokátů za poskytování právních služeb v civilních řízeních v České republice, vysvětlení povahy odměny za zastupování v rámci náhrady nákladů řízení, její odlišení do samostatné kategorie náhrady nákladů právního zastoupení, a to vše s cílem podrobení této komplexní úpravy odměny za zastupování úvahám a testu o tom, zda je aktuální právní úprava těchto institutů dostatečná z hlediska aktuálnosti a soudobých požadavků. Práce se dále bude věnovat kolizi právní úpravy institutu náhrady nákladů v řízení civilním s povinnostmi advokáta, které mu ukládá stavovský předpis České advokátní komory. V rámci zkoumání této kolize bude věnována pozornost i návrhu jejího možného řešení, přičemž k tomu bude představena i právní úprava některých institutů odměny advokáta v Irské republice.

V první kapitole se budeme zabývat smluvní odměnou advokáta a jejími různými formami, tedy tím, jak může být konkrétní odměna advokáta smluvně stanovena, jaké a zda vůbec jsou mantinely pro určování výše této odměny a kterými právními prameny a předpisy se musí advokáti při určování výše a způsobu této odměny řídit. Vedle toho bude představeno poskytování právních služeb v režimu pro bono, přičemž to bude odlišeno s často zaměňovaným institutem poskytování právních služeb ex offio. Výklad bude doplněn o aktuální rozhodnutí Soudního dvora Evropské Unie, přičemž závěry tohoto rozhodnutí budou aplikovány na současnou právní úpravu smluvní odměny advokáta.

Ve druhé kapitole představíme způsob stanovení odměny advokáta pomocí mimosmluvní odměny. K pochopení způsobu určování výše mimosmluvní odměny advokáta budou představeny nejdůležitější instituty vyhlášky o advokátním tarifu, kterými jsou tarifní hodnota, sazba mimosmluvní odměny a úkony právní služby. Konkrétně bude představen způsob odměňování advokáta v případech, kdy nedojde k dohodě o smluvní odměně advokáta a je tak nutno aplikovat zákonný režim odměňování advokáta za poskytování právních služeb obsažený ve vyhlášce o advokátním tarifu. Způsob určení mimosmluvní odměny advokáta bude demonstrován i na ilustrativních příkladech, na kterých bude zároveň popsán problém aktuální podoby vyhlášky o advokátním tarifu, která je již dlouho terčem kritiky členů právnické obce, a to zejména z důvodu její neaktuálnosti.

Třetí kapitola nám načrtne vztah mezi odměnou za zastupování a náhradou nákladů řízení. Za účelem pochopení tematiky a dalším pracováním s ní dále v této práci bude představen a popsán i samotný institut náhrady nákladů řízení a jeho základní funkce a zásady, a to jak pro sporná tak i pro nesporná řízení. Demontrace fungování zásady úspěchu bude promítnuta do

ilustrativního příkladu. V závěru této kapitoly bude vymezena odměna zastupování jako součást nákladů řízení, přičemž toto vymezení bude kritické pro další kapitolu této práce.

Cílem čtvrté kapitoly této diplomové práce bude pak aplikace obsahu všech předchozích kapitol na situaci, kdy se může odměna za zastupování stát neoprávněným majetkovým prospěchem klienta. Tato kapitola předkládá rozpor mezi zákonnou povinností advokáta a jeho povinnostmi dle stavovských předpisů České advokátní komory. V kapitole se budeme snažit odhalit původ tohoto rozporu a hledat možná východiska, jak tento problém řešit. V kapitole bude rovněž nastíněn pravděpodobný scénář vývoje této situace. Vedle toho bude autor v této kapitole uvádět i své vlastní úvahy de lege ferenda, na základě kterých by tento rozpor řešil.

Pátá a poslední kapitola této práce nabídne exkurz do irské právní úpravy odměňování advokáta, a to za účelem následného komparativního porovnání české a irské právní úpravy. Pozornost bude věnována dvou právním povoláním, které v Irsku odrážejí české svobodné povolání advokáta, přičemž bude představena právní úprava obou těchto povolání. Závěr kapitoly je pak věnován již zmíněné komparaci české a irské právní úpravy, a to z hlediska institutů, kterým je v této práci věnována pozornost.

Závěry uvedené v této práci pak představují jedno z možných řešení problémů a nedostatků, které se v české právní úpravě těchto institutů nacházejí, přičemž tento postup by měl přinejmenším dostatečně podchytit uvedené problémy. Nutno však upozornit, že práce neobsahuje návrh komplexní úpravy české právní úpravy, a to čistě z důvodů zachování jejích cílů, které si autor práce sám vytyčil.

1. Smluvní odměna advokáta

Jedním z možných způsobů odměňování advokáta je určení konkrétního způsobu odměňování ve smlouvě o poskytování právních služeb nebo určení způsobu samostatně.¹ Advokát si, jakožto představitel svobodného právníckého povolání, může v rámci možností výši a způsob odměňování libovolně určit, korektivem je mu hlavně přiměřenost, přičemž odměna nesmí být ve zjevném nepoměru k hodnotě a složitosti věci.²

Krom tohoto na první pohled abstraktního korektivu se dále smluvní odměna advokáta musí řídit i zákonnými a podzákonnými normami, konkrétněji zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále jen jako „zákon o advokacii“) a vyhláškou č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) (dále jen jako „advokátní tarif“) a stavovskými předpisy České advokátní komory, konkrétněji usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex) (dále jen jako „etický kodex advokáta“).

1.1. Způsoby určení smluvní odměny advokáta

Z hlediska způsobů určení smluvní odměny advokáta existují tři základní možnosti, jak smluvní odměnu určit³. Advokát může navázat smluvní odměnu na množství času, který věci věnuje. Podle stylu vyúčtování se pak tento způsob dělí na smluvní odměnu hodinovou a smluvní odměnu paušální. Třetí možnost pak neobsahuje žádný vztah mezi množstvím času, které advokátu věc zabrala, neb odměna je navázána na hodnotu věci či na úspěch ve věci samotné čili zpravidla výsledek soudního řízení. Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, existují dva hlavní korektivy, které určení výše smluvní odměny řídí.

Prvním korektivem je přiměřenost sjednané smluvní odměny. V té se *nehodnotí pouze zřejmý nepoměr odměny k hodnotě a složitosti věci, ale dle etického kodexu se přihlíží zejména i k poměru vyjednávacích schopností a možností advokáta a klienta, k rozsahu informací klienta o poměrech na trhu právních služeb, ke speciálním znalostem, zkušenostem, pověsti a schopnostem advokáta, k povaze a době trvání vztahů mezi advokátem a klientem při poskytování právních služeb, k časovým požadavkům klienta na vyřízení věci, k obtížnosti a novosti skutkových i právních*

¹ § 3 odst. 2 advokátního tarifu

² § 4 odst. 3 advokátního tarifu a Čl. 10 odst. 2 a 3 Pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže advokátů České republiky (etický kodex)

³ Rozdělení přejato z WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 157

problémů spojených s věcí a k pravděpodobnosti, že v důsledku převzetí věci klienta bude advokát muset odmítnout převzetí jiných věcí.⁴

Druhým korektivem je pak časová náročnost věci. Ta je i dle komentářové literatury⁵ pojmem, s jehož výkladem mohou být spojeny určité nesnáze. Nejedná se totiž pouze o složitost věci samotné, ale hlavně i o cíl, který klient advokáta sleduje a tedy množství práce, kterou od advokáta očekává. Časová náročnost je samozřejmě i otázkou specializace advokáta, přičemž je zřejmé, že odborník na specifickou právní oblast bude přinejmenším při seznamování se s věcí postupovat mnohem rychleji než advokát, který se zabývá generální praxí a musí se tedy pro seznámení se s věcí seznámit i s veškerou právní úpravou, která se věci týká. Hledisko časové náročnosti však nespočívá pouze ve specializaci advokáta, ale jak už bylo zmíněno, tak i v požadavcích klienta. Sami autoři výše uvedené komentářové literatury uvádějí: „*Cíl sledovaný klientem může reflektovat podle povahy věci do nejrůznějších oblastí z hlediska její složitosti. Je zajisté rozdíl v tom, žádá-li se po advokátovi posouzení určitého skutkového stavu pouze z hlediska soutěžního nebo zároveň i z hlediska obecně obchodněprávního nebo zároveň i z hlediska autorskoprávního či známkoprávního. Je rozdíl, žádá-li klient jenom základní právní orientaci ve věci, nebo přeje-li si detailní odůvodněný návrh všech možných dalších právních postupů.*“

1.1.1. Smluvní odměna hodinová

Jak je již patrné z názvu, tak smluvní odměna hodinová je navázána na počet hodin nebo jiných časových jednotek, které advokát věcí stráví. Dle základního zákonného režimu se tato sazba počítá za každou započatou časovou jednotku, pokud se advokát s klientem nedohodne jinak.⁶ Typicky se tato smluvní odměna sjednává za hodiny, nicméně je možné sjednat i menší časový úsek, např. půlhodina či čtvrt hodina. V praxi pak tedy advokát při vyúčtování právních služeb vezme celkový počet časových jednotek, které mu poskytování právních služeb ve věci zabralo a vynásobí jej sjednanou sazbou za časovou jednotku, typicky hodinu.

Advokát má také ze zákona povinnost při vyúčtování odměny advokáta předložit klientovi časovou specifikaci poskytnutých právních služeb, ovšem pouze pokud o to sám klient požádá.⁷

⁴ Čl. 10 odst. 3 etického kodexu

⁵ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. Zákon o advokacii. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 467.

⁶ § 4 odst. 1 advokátního tarifu

⁷ § 4 odst. 1 advokátního tarifu

1.1.2. Smluví odměna paušální

Základní právní úprava paušální smluvní odměny se nachází v advokátním tarifu.⁸ Dle tohoto ustanovení advokát při sjednávání časové odměny provede odhad její celkové výše. Klient pak tuto částku zaplatí advokátu bez ohledu na skutečnou časovou náročnost věci, a to před či po poskytnutí právních služeb.

Advokát si s klientem samozřejmě může sjednat i to, že bude-li časová náročnost věci náročnější, může advokát účtovat i nad sjednanou částku. Pro tento případ ale advokátní tarif chrání klienta, a to tím stylem, že pakliže advokát bude podstatně překračovat původně odhadnutou výši odměny, musí předem upozornit svého klienta, a to písemnou formou. Sankcí za nesplnění této povinnosti je pak advokátovi to, že se nemůže domáhat zaplacení té části odměny, o kterou byl původní odhad její výše překročen.

Paušální smluvní odměnu lze využít nejen v jednoduchých případech a věcech, při kterých se neočekávají žádné komplikace, jako je např. založení jednoduchých obchodních korporací, u kterých klient nepožaduje a ani nepotřebuje větší odklon od zákonného režimu, a vypracování návrhu na zápis změn zapsaných údajů do obchodního rejstříku, ale lze ji užít i v případech, kdy advokát klientovi pravidelně poskytuje právní služby a tento způsob účtování je pro obě strany pohodlnější a úspornější z hlediska časového a hlediska odhadu budoucích nákladů klienta za poskytované právní služby.

1.1.3. Smluvní odměna podílová

V teorii je smluvní odměna podílová označována jako *zvláštním případem smluvní odměny*.⁹ Oproti dvou předchozím druhům smluvní odměny není smluvní odměna podílová nijak upravena advokátním tarifem. Její základ však najdeme v etickém kodexu advokáta, a to konkrétněji v Čl. 10 odst. 5. Dle tohoto ustanovení je *advokát oprávněn sjednat smluvní odměnu stanovenou podílem na hodnotě věci nebo na výsledku věci, je-li výše takto sjednané odměny přiměřená*¹⁰. Kromě obecných požadavků přiměřenosti však obsahuje smluvní odměna podílová ještě jedno pravidlo navíc, a to že za přiměřenou nelze však zpravidla považovat smluvní odměnu stanovenou podílem na výsledku věci, pokud tento podíl je vyšší než 25 %.

Smluvní odměnu podílovou můžeme v závislosti na jejím způsobu určení rozdělit na dva druhy. Prvním způsobem je určení odměny podílem na předmětu právní pomoci. V této situaci se pak výše smluvní odměny odvozuje od hodnoty věci, která je předmětem právní pomoci, např.

⁸ § 4 odst. 2 advokátního tarifu

⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 157

¹⁰ K přiměřenosti smluvní odměny vizte výše část 1.1

v situaci, kdy by předmětem právní pomoci byla souhrnná pomoci s převedením vlastnického práva k velmi hodnotné nemovitosti, by se smluvní odměna mohla odvodit od samotné hodnoty nemovitosti. Například tedy kdyby se věc týkala nemovitosti o hodnotě 100 milionů korun českých, tak by se smluvní odměna podílová mohla určit jako 1 % z hodnoty nemovitosti. Advokát by tedy za své právní služby v této věci měl nárok na odměnu ve výši 1 milionu korun českých. Je nutné brát v potaz, že uvedený případ je čistě demonstrativní a pro smlouvu takovéto výše odměny by převod vlastnického práva musel být velmi komplikovaný, aby klient souhlasil s odměnou v takové výši. Druhým způsobem je pak určení odměny podílem na výsledku řízení (angl. *success fee*)¹¹. V tomto případě tedy advokát hájí zájmy svého klienta v řízení před soudem a odměna je mu poskytnuta v závislosti na úspěchu klienta v řízení. Pro demonstraci si můžeme představit, že klient žaluje protistranu o zaplacení 10 milionů Kč. Advokát s klientem se domluvili na určení odměny podílem na výsledku řízení, a to takovým způsobem, že výše podílu je 10 %. V závislosti na úspěchu klienta v řízení a velikosti přisouzené částky se pak určí odměna advokáta. Pokud by např. klient měl v řízení úspěch pouze částečný a měl nárok pouze na 8 milionů Kč ze žalovaných 10 milionů Kč, pak by se i výše odměny advokáta určovala právě z přisouzené částky. Advokát by tedy v tomto případě měl nárok na odměnu ve výši 800 tisíc Kč. Tento způsob určení odměny advokáta je vhodný zejména v těch případech, kdy má advokát opodstatněnou představu o tom, že by mohl mít jeho klient v řízení ve věci úspěch, byť částečný. Není však vyloučené aplikovat *success fee* pouze na částku přiznanou jako náhradu nákladů právního zastoupení. K této náhradě vizte níže v této práci.

1.1.4. Pro bono

Institut pro bono, celý názvem pro bono publico, čili pro veřejné blaho, spočívá v tom, že advokát poskytuje své služby zcela nezištně, bez nároku na odměnu či dokonce náhradu svých nákladů. S aplikací tohoto institutu počítá i zákon o advokacii, který konkrétně v § 22 odst.1 říká, že *advokacie se vykonává zpravidla za odměnu*. Není tedy vyloučeno, aby advokát vykonával advokacii i bez nároku na odměnu, přičemž advokát může tento institut použít kdykoliv dle svého uvážení.

Institut bývá zaměňován s tzv. poskytováním právních služeb ex offo. Mezi těmito instituty je však zásadní rozdíl. O poskytování právních služeb ex offo mluvíme v takovém případě, kdy je advokát ustanoven např. Českou advokátní komorou podle § 18a a § 18b zákona o advokacii, či soudem podle § 30 OSŘ. V takovémto případě se tedy advokát účastní na

¹¹ Termín se dá volně přeložit jako *platba za úspěch*, práce však bude pracovat se zavedenou anglickou podobou

realizaci práva účastníka řízení na soudní ochranu, nicméně stále tuto službu poskytuje za odměnu, přičemž ta se určí podle ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta. O způsobu určování mimosmluvní odměny advokáta vizte níže kapitolu 2. V rámci poskytování právních služeb pro bono advokát také pomáhá uplatňovat všechny práva svého klienta, nicméně bez nároku na odměnu.

Další rozdíl mezi těmito instituty spočívá v tom, že advokát si režim pro bono vybírá vždy sám, kdežto pokud je advokát ustanovený komorou či soudem ex offio, nemůže poskytování právních služeb odmítnout z jiných důvodů, než uvedených v § 19 a § 20 zákona o advokacii. Takovými důvody je např. situace, že v téže věci či ve věci související advokát poskytl své služby jiné osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy osoby, které byl advokát ustanoven nebo situace, kdy dojde k narušení nezbytné důvěry mezi advokátem a klientem či neposkytuje-li klient advokátu potřebnou součinnost ve věci.

1.2. Smluvní odměna advokáta ve světle aktuální judikatury SDEU

Kromě výše zmíněných právních norem a stavovských předpisů ČAK je vhodným pramenem pro určování pravidel ohledně smluvní odměny advokáta i judikatura. Připomeňme, že v naší kontinentální právní kultuře není obecně judikatura považována za pramen práva, byť vnímáme rozhodnutí Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu v konkrétních situacích jako závazná, nicméně je vhodné dále poukázat na to, že s vývojem práva členských států a evropského práva vyvstala nutnost judikaturou neřízenou kontinentální právní kulturu za účelem výkladu práva Evropské unie nebo platnosti aktů přijatých orgány EU přece jen začít judikaturou trochu řídit. Tato nutnost je současně řešena Soudním dvorem Evropské unie (dále jen jako „SDEU“), a to pomocí institutu předběžné otázky vnitrostátních soudů členských států podle Čl. 267 Smlouvy o fungování Evropské unie.

Pro účely této práce je relevantní rozsudek SDEU sp. zn. C-395/21 ze dne 12. ledna 2023. Věc se týkala jasnosti a srozumitelnosti smluvního ujednání o ceně ve vztahu ke spotřebitelům ve smyslu Čl. 4 odst. 2¹² a Čl. 5¹³ Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 (dále jen „směrnice 93/13“), přičemž s advokátem uzavřel několik smluv o poskytování právních služeb spotřebitel. Smluvní odměna byla sjednána jako hodinová. Pro účely této práce jsou nejrelevantnější první tři otázky položené soudu.

¹² Tento odstavec článku 4 směrnice zní: „Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

¹³ Relevantní část tohoto článku směrnice zní: „V případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některá ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

První otázkou bylo, *zda musí být čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že pod „hlavní předmět smlouvy“ ve smyslu tohoto ustanovení spadá ujednání smlouvy o poskytování právních služeb uzavřené mezi advokátem a spotřebitelem, které nebylo individuálně sjednáno a stanoví cenu poskytnutých služeb na základě hodinové sazby.* Tuto otázku SDEU vyřešil tak, že vzhledem k tomu, že předmětem smlouvy o poskytování právních služeb je právě poskytování právních služeb za úplatu, tudíž čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že pod toto ustanovení spadá ujednání smlouvy o poskytování právních služeb uzavřené mezi advokátem a spotřebitelem, které stanoví cenu poskytovaných služeb na základě hodinové sazby.

Druhou a třetí otázkou bylo, *zda musí být čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že ujednání smlouvy o poskytování právních služeb uzavřené mezi advokátem a spotřebitelem, které stanoví cenu těchto služeb na základě hodinové sazby, splňuje požadavek jasného a srozumitelného jazyka ve smyslu tohoto ustanovení, když neobsahuje žádné další upřesnění či informace, než je účtovaná hodinová sazba.* Dle rozhodujícího soudu je takto nastavené ujednání o smluvní odměně advokáta mechanismem, který neumožňuje průměrnému spotřebiteli, který je běžně informovaný a přiměřeně pozorný a obezřetný, při absenci jakýchkoli dalších informací poskytnutých podnikatelem, posoudit následky tohoto smluvního ujednání, resp. konkrétní celkovou cenu právních služeb. Dále dle soudu musí smlouva o poskytování právních služeb obsahovat takové údaje, které umožní spotřebiteli odhadnout celkové přibližné náklady za právní služby. Těmito údaji je dle soudu např. *advokátův odhad předpokládaného nebo minimálního počtu hodin potřebných k poskytnutí určité služby nebo závazek zasílat v přiměřených intervalech pravidelné faktury nebo výkazy s uvedením počtu odpracovaných hodin.*

Dle výše nastíněného soudního rozhodnutí ESLP je tedy patrné, že v případě, že advokát uzavírá smlouvu o poskytování právních služeb se spotřebitelem, přičemž spotřebitelem se dle směrnice 93/13 rozumí *fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání,* a stranami je vybrána hodinová smluvní odměna, musí advokát klienta buďto dostatečně upozornit na to, kolik přibližně hodin mu věc zabere nebo musí smlouva obsahovat závazek, dle kterého advokát klientovi buďto pravidelně zasílá faktury nebo výkazy s uvedením počtu odpracovaných hodin. Toto soudní rozhodnutí tedy podstatně narušuje zákonnou strukturu smluvní odměny advokáta, která je popsána v části 1.1 této práce, neboť pro případ, že je klient spotřebitelem, boří hranici mezi smluvní odměnou hodinovou a paušální.

2. Mimosmluvní odměna advokáta

Vedle smluvní odměny advokáta existuje ještě v právním řádu ČR i tzv. mimosmluvní odměna advokáta. Na tu konkrétněji pamatuje i advokátní tarif, a to hned v § 1 odst. 1, kdy pakliže není určena odměna advokáta jako smluvní, řídí se odměna advokáta ustanoveními vyhlášky o advokátním tarifu. V praxi tedy může k mimosmluvní odměně advokáta dojít buďto tehdy, kdy se na tom domluví přímo advokát se svým klientem, nebo nedomluví se advokát se svým klientem na ničem. V prvním případě dochází k takovému ujednání hlavně tehdy, když je sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby dostatečně vysoká a pro obě smluvní strany výhodná. Druhý případ je pak typický hlavně pro situace, kdy je advokát účastníku řízení ustanoven předsedou senátu podle § 30 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“).

2.1. Advokátní tarif

Advokátní tarif je prováděcí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti, které ji vydalo na základě zmocnění ust. § 22 odst. 3 zákona o advokacii, je členěn na šest částí, přičemž pro tuto kapitolu je relevantní část druhá oddíl druhý – odměna advokáta, mimosmluvní odměna. Tato část slouží advokátu pro určení výše mimosmluvní odměny za poskytování právních služeb. Prakticky tak s ní advokát pracuje vždy, když jsou k tomu dány důvody uvedené v úvodu této kapitoly. Z tohoto důvodu je důležité, aby se každý advokát v ustanoveních o mimosmluvní odměně advokátního tarifu dobře orientoval. Níže je tedy poskytnut teoretický výklad těchto ustanovení, doplněný o praktickou demonstraci v praxi.

2.1.1. Tarifní hodnota a sazba mimosmluvní odměny

Mezi dvě zásadní věci pro určení výše mimosmluvní odměny advokáta patří tarifní hodnota a sazba mimosmluvní odměny. Tarifní hodnota je upravena ust. § 8 až § 10a advokátního tarifu, přičemž tarifní hodnotou myslíme způsob, jak *ocenit hodnotu advokátem vyřizované věci*¹⁴. Relevantními ustanoveními pro civilní právo jsou pak ustanovení § 8 a § 9 advokátního tarifu. Sazba mimosmluvní odměny je upravena v ust. § 7 advokátního tarifu.

V § 8 advokátního tarifu můžeme najít způsob ocenění věci podle její hodnoty vyjádřitelné v penězích. Základním pravidlem dle odst. 1 tohoto ustanovení je, že *není-li stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu výše peněžitého plnění nebo cena věci anebo práva v době započetí úkonu právní služby, jichž se právní služba týká; za cenu práva se*

¹⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. Zákon o advokacii. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 535.)

považuje jak hodnota pohledávky, tak i dluhu. Při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže by bylo požadováno jako samostatný nárok. Další odstavce tohoto ustanovení pak myslí na různé jiné situace, a to kdy je předmětem právní služby opětuující se plnění, kdy se jedná ze zákona o spojení věci dle § 112 OSŘ, kdy se jedná o opětuující se plnění při soudním výkonu rozhodnutí podle § 251 a násl. OSŘ či exekuci podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu (dále jen „exekuční řád“), kdy se jedná o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, kdy se jedná o vypořádání společného jmění manželů a kdy se jedná o řízení ve věcech dědických.

V § 9 advokátního tarifu pak nalezneme situace, kdy dochází k fikci jejich ocenění.¹⁵ Advokátní tarif pro tyto případy určuje tarifní hodnotu ve výši čtyř různých částek, a to 5.000 Kč, 10.000 Kč, 35.000 Kč a 50.000 Kč. Základním pravidlem dle odst. 1 tohoto ustanovení je, že *nelze-li hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích nebo lze-li ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi a není-li dále stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu částka 10 000 Kč.* Další odstavce tohoto ustanovení pak řeší širokou řadu speciálních situací. Pro tarifní hodnotu ve výši 5.000 Kč jde například o řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, osvojení či podpůrných opatření. Pro tarifní hodnotu ve výši 35.000 Kč jde například o řízení ve věcech určení, zda tu je právní vztah nebo právo, či zřízení nebo zrušení věcného břemene nebo práva stavby. Pro tarifní hodnotu ve výši 50.000 Kč jde například o řízení ve věcech osobnostních práv. Z demonstrováných příkladů je patrné, že ust. § 9 advokátního tarifu se oprostí ust. § 8 advokátního tarifu týkají pouze věci v řízeních před soudem.

Sazbou mimosmluvní odměny myslíme to, jakou konkrétní peněžní hodnotu má jeden úkon právní služby. K úkonům právní služby konkrétněji o bod níže. Abychom mohli správně aplikovat sazbu mimosmluvní odměny, musíme si určit tarifní hodnotu věci, a to pomocí pravidel popsaných výše. Takto určenou výši tarifní hodnoty pak srovnáme s odpovídající sazbou mimosmluvní odměny v následující tabulce¹⁶:

¹⁵ Ibidem bod 4

¹⁶ Hodnoty uváděné v tabulce jsou obsaženy přímo v § 7 advokátního tarifu

	Tarifní hodnota	Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon
1.	Do 500 Kč	300 Kč
2.	Přes 500 Kč do 1.000 Kč	500 Kč
3.	Přes 1.000 Kč do 5.000 Kč	1.000 Kč
4.	Přes 5.000 Kč do 10.000 Kč	1.500 Kč
5.	Přes 10.000 Kč do 200.000 Kč	1.500 Kč a 40 Kč za každých započatých 1.000 Kč, o které hodnota převyšuje 10.000 Kč
6.	Přes 200.000 Kč do 10.000.000 Kč	9.100 Kč a 40 Kč za každých započatých 10.000 Kč, o které hodnota převyšuje 200.000 Kč
7.	Přes 10.000.000 Kč	48.300 Kč a 40 Kč za každých započatých 100.000 Kč, o které hodnota převyšuje 10.000.000 Kč

Pokud tedy např. ve věci dojdeme k tomu, že její tarifní hodnota se určuje podle § 9 odst. 1 advokátního tarifu, pak se za tarifní hodnotu považuje částka 10.000 Kč. V řádku č. 4 tabulky pak vidíme, že této výši tarifní hodnoty je ekvivalentní sazba ve výši 1.500 Kč. Ve věci si tedy advokát bude účtovat každý úkon částkou 1.500 Kč. Ve věci podle § 9 odst. 4 by se za tarifní hodnotu považovalo 50.000 Kč. Pak by se musela částka dopočítat podle řádku č.5, a to tak, že k částce 1.500 Kč by bylo třeba připočíst 40 Kč za každých započatých 1.000 Kč, o které hodnota převyšuje 10.000 Kč, což je v tomto případě 40.000 Kč. Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon by se tedy dopočítala takto: 1.500 + 40 (40.000/1.000). Za jeden úkon právní služby by si v tomto případě advokát účtoval částku ve výši 3.100 Kč.

2.1.2. Úkony právní služby

Úkony právní služby jsou upraveny v § 11 advokátního tarifu. Konkrétněji v odst. 1 jsou upraveny úkony, za které náleží mimosmluvní odměna v plné výši, tj. odměna určená podle výše uvedených pravidel. Mezi základní úkony patří např. převzetí a příprava zastoupení nebo obhajoby na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb. Tento úkon slouží advokátovi k náhradě času, který vynaložil k seznámení se s věcí, přičemž je do něj zahrnuta i první schůzka s klientem. Dalším podstatným a častým úkonem je písemné podání nebo návrh ve věci samé a kvalifikovaná předžalobní výzva. Zde je nutné upozornit na to, že ne každé písemné podání bude soudem uznáno jako tento úkon právní služby, např. v případě žádosti o odročení jednání kvůli kolizi dvou jednání advokáta. Zároveň je nutné dbát na podobu předžalobní výzvy. Ta totiž musí

obsahovat základní skutkový a právní rozbor, aby byla uznatelná jako úkon právní služby podle odst. 1. Následkem advokátovi nepečlivosti totiž může soud předžalobní výzvu považovat pouze za jednoduchou výzvu k plnění, což už je ale úkon podle odst. 2. Třetím uvedeným úkonem je účast advokáta na jednání před soudem či jiným orgánem, s tím že každé započaté dvě hodiny tohoto jednání se považují za úkon právní služby. Je vhodné podotknout, že do tohoto času se počítá i přestávka, pokud její trvání není delší jak 30 minut. Čtvrtým a posledním zde uvedeným úkonem, který je samostatnou kategorií dle advokátního tarifu, a který je z hlediska činnosti advokáta v civilním řízení podstatný, je odvolání, dovolání, návrh na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost, popřípadě stížnost proti rozhodnutí o návrhu na obnovu řízení a vyjádření k nim, přičemž dle komentářové literatury¹⁷ je tato kategorizace pouhým *lex specialis* k již uvedenému úkonu, a to sice písemném podání ve věci samé. K zachování účelnosti této práce není třeba konkrétně vyjmenovávat a popisovat další ostatní úkony.

V odst. 2 jsou pak upraveny úkony, za které náleží pouze polovina mimosmluvní odměny. Dle komentářové literatury je důvodem tohoto rozdělení to, že úkony uvedené v odst. 2 jsou převážně charakterizovány tím, že se týkají *předběžných* či *vykonávacích* řízení, nebo nejsou svou povahou významné pro věc samotnou.¹⁸

Z odst. 3 tohoto ustanovení by se mohlo zdát, že uvedený výčet úkonů není výčtem taxativním, nicméně opak je pravdou a při vyúčtování právních služeb klientovi nesmí advokát uvedený výčet úkonů rozšiřovat. Tato interpretace je ostatně podložena i kárnou praxí, např. dle rozhodnutí kárné komise České advokátní komory ze dne 20. 6. 2003, sp. zn. K 66/01 *požaduje-li advokát proplacení úkonů, které advokátní tarif vůbec nezná, jedná nečestně a nesvědomitě, snižuje důstojnost advokátního stavu a dopouští se kárného provinění*. Ani toto však nečiní odst. 3 tohoto ustanovení obsoletním, neboť toto kárné provinění se vztahuje pouze na situace, kdy advokát takto účtuje tyto úkony svému klientovi. V případě, že se advokát domnívá, že je v jeho věci prostor pro aplikaci odst. 3, použije tento odkaz a úkon specifikuje v rámci náhrady nákladů řízení, konkrétněji ve vyúčtování právních služeb. Je pak na konkrétním rozhodujícím soudci, zda připustí tuto analogickou aplikaci, nebo ne. Tento výklad je i v souladu s komentářovou literaturou: „*Protože je AT vnímán jako veřejnoprávní předpis, je toto ustanovení vykládáno soudní praxí, takže případy použití analogie jsou zřídka.*“¹⁹

Mezi takto soudní praxí uznávané úkony patří např. i nahlížení do spisu. Konkrétně se k uznávání nahlížení do spisů v civilních věcech jako úkonu právní služby vyjádřil i Ústavní soud,

¹⁷ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. Zákon o advokacii. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 562.

¹⁸ Ibidem, str. 559

¹⁹ Ibidem

a to v nálezech sp. zn. I. Ú 4012/18 a sp. zn. I. ÚS 3906/17. Dle těchto nálezů *úkon nahlížení do spisu může být považován za samostatný úkon právní služby, za který náleží náhrada podle § 11 odst. 3 advokátního tarifu, neboť se svou povahou kvalitativně blíží úkonu podle § 11 odst. 1 písm. f) advokátního tarifu.* Jako korektiv zde však Ústavní soud zmiňuje *nutnost zkoumání účelnosti nákladů vynaložených účastníkem na zastoupení advokátem*, tedy pakliže soud shledá účelnost nahlížení do spisu v souvislosti s konkrétními okolnostmi případu a toto stanovisko náležitě odůvodní, lze nahlížení do spisu považovat za samostatný úkon právní služby, za který náleží mimosmluvní odměna v plné výši.

2.1.3. Určení výše mimosmluvní odměny advokáta

V první řadě je nutno zmínit, že nezáleží na tom, kvůli jakému z důvodů, uvedených v úvodu této kapitoly, se na konkrétní případ vztahují ustanovení o mimosmluvní odměně, postup určení mimosmluvní odměny advokáta je vždy stejný. Advokát si po vyřízení věci či v rámci náhrady nákladů řízení sestaví podle advokátního tarifu seznam úkonů, které ve věci byly udělané, případně v rámci náhrady nákladů řízení tento seznam rozšíří o judikaturou uznávané úkony dovozené analogií. Pro lepší orientaci v následujících příkladech, úkony, za něž dle advokátního tarifu náleží odměna v plné výši, budou označovány jako úkony nebo (Ú). Úkony, za něž dle advokátního tarifu náleží odměna ve výši jedné poloviny, budou označovány jako půl úkony nebo (ú). Následně musí advokát určit tarifní hodnotu věci (T). Ze zjištěné tarifní hodnoty pak advokát odvodí konkrétní sazbu za jeden úkon právní služby (S). Výslednou celkovou mimosmluvní odměnou advokáta je součin odvozené sazby (S) a celkového počtu úkonů (Ú + ú). Celý postup lze demonstrovat na následujících příkladech:

V prvním případě se věc týkala žaloby na zaplacení kupní ceny ze smlouvy, jejíž výše je 150.000 Kč a úroku z prodlení ve výši 7.500 Kč. Pro jednoduchost nebude v obou následujících příkladech figurovat smluvní pokuta, ani jiné výdaje advokáta, včetně případného navýšení mimosmluvní odměny o DPH, náhradu promeškaného času a režijní paušál. Advokát ve věci napsal jednoduchou předžalobní výzvu a žalobu, následně byl ve věci vydán rozsudek pro zmeškání. Celkově tedy advokát v této věci vykonal dva úkony (Ú) podle § 11 odst. 1 advokátního tarifu, konkrétněji písm. a) a d) a jeden půl úkon (ú) podle § 11 odst. 2 písm. h) advokátního tarifu. Tarifní hodnotu této věci určíme pomocí § 8 odst. 1 advokátního tarifu, přičemž je nutné podotknout, že při určování tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže je požadováno jako samostatný nárok, což v tomto případě není. Za tarifní hodnotu tedy považujeme pouze neposkytnutou výši peněžitého plnění, tedy (T) = 150.000 Kč. Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon z (T) činí 1.500 Kč a 40 Kč za každých započatých 1.000

Kč, o které tarifní hodnota převyšuje 10.000 Kč. (T) převyšuje 10.000 Kč o 140.000 Kč, tedy o 1.000 x 140. (S) se tedy v tomto případě bude rovnat 1.500 + 40 x 140, tedy 5.600 Kč za jeden úkon právní služby. Vzhledem k tomu, že (Ú + ú) je 2,5, pak celková výše mimosmluvní odměny advokáta v tomto případě bude (Ú + ú) * (S), tedy 14.000 Kč.

V druhém případě se věc týkala žaloby na zrušení věcného břemene. Advokát ve věci napsal předžalobní výzvu se základním skutkovým a právním rozbohem, žalobu, kterou nemusel již nijak doplňovat, strávil celkem pět hodin na jednání před soudem a účastnil se jednání, při kterém došlo pouze k vyhlášení rozhodnutí. Celkově tedy advokát v této věci vykonal pět úkonů (Ú) podle § 11 odst. 1 advokátního tarifu, konkrétněji písm. a), 2x d) a 2x g) a jeden půl úkon (ú) podle § 11 odst. 2 písm. f) advokátního tarifu. Tarifní hodnota je v tomto případě určena pomocí § 9 odst. 3 písm. c) a tedy (T) = 35.000 Kč. Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon z (T), je určená dle stejného postupu jako v prvním příkladu. (S) se tedy v tomto případě bude rovnat 2.500 Kč. Vzhledem k tomu, že (Ú + ú) je 5,5, pak celková výše mimosmluvní odměny advokáta v tomto případě bude 13.750 Kč.

2.1.4. Náhrada hotových výdajů, promeškaného času, paušální odměna

Vedle odměny má dle § 2 odst. 1 advokátního tarifu advokát nárok i na náhradu hotových výdajů a náhradu za promeškaný čas. Tyto náhrady jsou konkrétněji upraveny v ust. § 13 a § 14 advokátního tarifu.

Mezi hotové výdaje advokáta patří jakýkoliv výdaj, který byl advokátem účelně vynaložený v souvislosti s poskytnutím právní služby. Konkrétně advokátní tarif uvádí např. soudní a jiné poplatky či cestovní výdaje. Výjimkou jsou situace, kdy advokát poskytuje právní porady podle § 18a a § 18b zákona o advokacii, tedy když advokát poskytuje právní služby, neb byl klientu určen Českou advokátní komorou. V těchto situacích totiž náleží náhrada cestovních výdajů advokátu pouze v odůvodněných případech, s tím že náhrada jiných hotových výdajů mu nenáleží vůbec. Vedle náhrady hotových výdajů však advokátu náleží i paušální odměna ve výši 300,- Kč za každý úkon právní služby, kterou ve věci udělal. Tato odměna je v praxi nazývána též jako režijní paušál²⁰.

Za promeškaný čas v souvislosti v poskytováním právních služeb náleží advokátu náhrada ve čtyřech případech.

V prvním případě se jedná o promeškaný čas strávený na cestě do místa, kde má být vykonán úkon právní služby, a zpět, přičemž tento úkon musí být vykonán mimo sídlo či

²⁰ Např. odst. 7 a 8 usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 101 VSPH 248/2020 ze dne 4. května 2020

bydliště advokáta. V druhém případě se jedná o promeškaný čas kvůli pozdnímu zahájení jednání před soudem či jiným orgánem, přičemž toto zpoždění musí být delší jak 30 minut. V těchto dvou případech náleží advokátu náhrada ve výši 100,- Kč za každou započatou půlhodinu.

Ve třetím a čtvrtém případě se jedná o situace, kdy byl advokát účasten na jednání, jenž bylo odročeno bez projednání věci, případně když se advokát dostavil k jednání, nicméně to se nekonalo a advokát o tom nebyl předem vyrozuměn. V těchto případech náleží advokátu náhrada za promeškaný čas ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny. Pokud však k těmto dvou situacím došlo z důvodů na straně klienta advokáta a věděl-li toto advokát alespoň dva dny před termínem jednání, má advokát nárok na náhradu ve výši jedné čtvrtiny mimosmluvní odměny.

2.1.5. Kritika advokátního tarifu právníkou obcí

Na dvou výše uvedených příkladech lze dobře ilustrovat, v čem spočívá největší potíž v současné podobě vyhlášky o advokátním tarifu. V prvním příkladu se advokát seznámil s věcí, sepsal jednoduchou předžalobní výzvu a pak žalobu. Druhý příklad byl pro advokáta komplikovanější a pracnější. Nejenže po seznámení se s věcí musel advokát sepsat předžalobní výzvu takovým stylem, aby byla soudem uznána jako úkon, za který náleží odměna v plné výši, a rovněž sepsal žalobu, ale nad rámec toho se musel advokát dvakrát účastnit jednání před soudem v celkové délce pěti hodin a pak ještě jednání, na kterém došlo pouze k vyhlášení rozhodnutí. Není tedy pochyb, že druhý případ je pro advokáta minimálně z časového hlediska mnohem náročnější, přičemž advokát se během této doby nemohl věnovat jiným kauzám. I tak je ale mimosmluvní odměna advokáta v druhém případě nižší než v případě prvním, a to i za okolností, že se advokát v prvním případě nesnažil využít uplatnitelnosti úkonů na maximum – místo jednoduché předžalobní výzvy mohl sepsat výzvu odborněji, aby mohla být uznána jako celý úkon, kdežto v druhém případě se advokát snažil uplatnit veškeré možné účelné úkony. Pro praktické srovnání pokud budeme na druhý případ aplikovat hodinovou smluvní odměnu. Tak v případě, že advokát strávil studováním této věci hodinu, sepsáním předžalobní výzvy a žaloby hodinu a půl a na jednání před soudem strávil pět hodin, pak by advokát musel pro dosažení odměny ve stejné výši poskytovat své služby za 1.833 Kč za hodinu. Vzhledem k tomu, že konkrétní výše hodinové sazby za poskytování právních služeb advokátem není nijak zákonnými či stavovskými upravena, nemůže autor této práce tuto konkrétní částku nijak hodnotit. Pro dokreslení celé situace se však hodí odkázat na vyjádření ústavního soudce a bývalého advokáta

JUDr. Davida Uhlíře, který v roce 2016 ve svém vyjádření pro Lidové noviny sdělil, že dle jeho zkušeností není hodinová sazba mezi 2.500 Kč a 3.000 Kč nijak nadsazená.²¹

Celý problém tkví v tom, že jakákoliv výše tarifní hodnoty pro případy uvedené v § 9 advokátního tarifu nebyla od roku 2013 nijak upravována. Dokonce dle vyjádření zástupců České advokátní komory nebyl advokátní tarif valorizován od roku 2006.²² Je nutné podotknout, že tento problém se netýká pouze mimosmluvní odměny advokáta v civilních řízeních, naopak daleko závažněji se tato zahálčivost odráží v trestních řízeních, při kterých se odměna ustanoveného obhájce určuje podle § 10 advokátního tarifu. Dále dle samotných zástupců České advokátní komory *hrozí, že bude zásadním způsobem omezena dostupnost právních služeb a přístup ke spravedlnosti, a to zejména pro občany, spotřebitele a malé a střední podnikatele.*²³ Situace by se měla malinko zlepšit novelizací v polovině roku 2023, nicméně z dohody zástupců České advokátní komory a Ministerstva spravedlnosti plyne, že by mělo dojít k *odstranění alespoň nejnaléhavějších problémů*²⁴. Novelizace tedy pravděpodobně nebude nijak rámcová a systematická a zdaleka tak nevyřeší již dnes vzniklé hrozby. Hlavním argumentem ze strany Ministerstva spravedlnosti, které po předchozím vyjádření České advokátní komory, vyhlášku o advokátním tarifu vydává²⁵, jsou rozpočtové možnosti státu²⁶. Je otázkou, zda právě dostupnost právních služeb a přístup ke spravedlnosti pro občany, spotřebitele a malé a střední podniky jsou věci, na kterých by se mělo v demokratickém právním státě šetřit a více jak 15 let nepodrobit mimosmluvní odměňování advokátů žádné valorizaci.

2.1.6. Srovnání smluvní a mimosmluvní odměny advokáta

V této a předešlé kapitole jsme si představili základní mechanismy smluvního a mimosmluvního odměňování advokáta za poskytování právních služeb. Krom toho, že jsme srovnali jednotlivé poddruhy tohoto odměňování, můžeme nyní srovnat i obě skupiny. V první řadě je nutno zmínit, že velkou nevýhodou mimosmluvního odměňování, krom již zmíněné netečnosti ohledně novelizace vyhlášky o advokátním tarifu, je taxativní výčet úkonů právních služeb, který, jak již bylo nastíněno výše, lze jinak rozšířit pouze pomocí analogie rozhodujícího soudu, k čemuž ale dochází zřídka. Některé služby, které advokát v rámci jedné věci poskytne,

²¹ LÉKO, Kristián. Advokát vás určitě nezruinuje. Lidové noviny. 2016 In cak.cz [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16023>

²² ČAK jednala o valorizaci advokátního tarifu s Ministerstvem spravedlnosti. In avokatnidenik.cz [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z:

<https://advokatnidenik.cz/2022/09/08/cak-jednala-s-ministerstvem-spravedlnosti-o-valorizaci-advokatniho-tarifu/>

²³ Ibidem

²⁴ Ibidem

²⁵ § 22 odst. 3 zákona o advokacii

²⁶ Ibidem, bod 21

se tak v některých případech nemusí hodit pod ani jeden z vyhlášky nabízených úkonů a v případě, že ani rozhodující soudce nepřipustí analogické srovnání těchto úkonů pod jiné existující, není advokát odměněn na veškeré jím poskytnuté právní služby.

Z tohoto důvodu advokáti přirozeně přistupují při sjednávání způsobu určení odměny za jejich služby ke smluvní odměně. Problémovými případy jsou pak takové situace, kdy je advokát ustanoven předsedou senátu podle § 30 OSŘ, neboť dle § 1 odst. 3 je v takovémto případě odměna ustanoveného advokáta určena právě podle ustanovení o mimosmluvní odměně. Jak bylo popsáno výše, jsou případy, kdy je takovéto ustanovení pro advokáta z hlediska časové náročnosti případu a výše mimosmluvní odměny velice nevýhodné. Na tyto situace je myšleno v etickém kodexu, konkrétněji Čl.6 odst. 2 etického kodexu říká, že *ve věcech, v nichž byl soudem ustanoven nebo Komorou určen, postupuje advokát se stejnou svědomitostí a péčí jako ve věcech ostatních klientů*. Je ovšem otázkou, zda se skutečně všichni představitelé advokátního stavu skutečně řídí tímto pravidlem, když dle samotných zástupců České advokátní komory *hrozí, že bude zásadním způsobem omezena dostupnost právních služeb a přístup ke spravedlnosti.*²⁷

²⁷ Ibidem, bod 22

3. Odměna za zastupování ve vztahu k náhradě nákladů řízení

Abychom mohli zkoumat vztah odměny za zastupování k náhradě nákladů řízení, je nutné nejprve definovat, co se myslí náklady řízení. Jednou z možných definic nákladů řízení je, že se jedná o takové náklady, které jsou nuceni účastníci řízení, případně další osoby, vynaložit na to, aby u soudu mohli buďto uplatňovat a podporovat svůj návrh nebo se proti takovému návrhu bránit a rozporovat jej.²⁸ V této kapitole budou popsány stěžejní funkce a zásady, kterými se náklady řízení řídí, různé uplatnění těchto zásad v rámci řízení sporného a nesporného a odměna advokáta za zastupování v rámci náhrady nákladů řízení.

3.1. Funkce a zásady náhrady nákladů řízení

Existence náhrady nákladů řízení v právním řádu má svůj opodstatněný důvod. Ten si můžeme nejlépe přiblížit pomocí dvou hlavních funkcí, které tento institut má. Tou první funkcí je funkce preventivní. Jak už je patrné z názvu této funkce, tak jejím účelem je předcházet zbytečnému soudnímu procesu. Kromě nákladů řízení, které vynakládají účastníci řízení a případně další osoby, tak nemalé náklady pro činnost soudní soustavy vynakládá i stát, mezi tyto náklady patří např. platy soudců a pracovníků soudu. I dle odborné literatury²⁹ by bezplatný přístup k soudnímu procesu byl vystaven velkému riziku zneužívání. To by přirozeně vedlo k zavalení soudů zbytečnými řízeními, růstu zmíněných nákladů státu a celkovému ochromení soudní soustavy a hrozby ohrožení práva na soudní ochranu podle Čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen jako „LSPZ“). Z tohoto důvodu jsou náklady řízení a jejich náhrady upraveny tak, aby působily preventivně – a to buď ve formě povinnosti žalobce či navrhovatele zaplatit soudní poplatek, ale i ve formě rizika nesení nákladů řízení protistrany. S tím je úzce spojena druhá funkce, a to funkce sankční. Dle této funkce *účastník řízení, který svým protiprávním chováním zapříčinil, že druhá strana musí bránit svá práva v soudním řízení, zásadně ponese sankci v podobě povinnosti nahradit náklady řízení, které takto vzniknou*. Tato funkce se primárně promítá v civilním sporném řízení.

Na výše zmíněné právo na soudní ochranu dle Čl. 36 LSPZ je však nutné pohlížet i z jiného pohledu. Na jednu stranu se zde chrání fungování soudní soustavy, jak bylo popsáno výše, na druhou stranu je zde ale nutné aplikovat zvláštní postup, a to pro takové jedince, kteří by kvůli preventivní funkci nemohli dosáhnout na soudní ochranu, neboť pouhé zaplacení soudního poplatku je pro ně finančně neúnosné. Z toho důvodu je v právním řádu ukotven

²⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 300 a 301

²⁹ *Ibidem*

institut osvobození od soudního poplatku. Tento institut je zakotven v § 138 OSŘ, pro další účely této práce se jím však nebudeme dále zabývat.

Vedle zmíněných funkcí nákladů řízení zde ještě existují zásady náhrady nákladů řízení. Těmito zásadami jsou zásada úspěchu a zásada zavinění. Zásada úspěchu je typická pro sporné řízení, neboť jen v tomto druhu řízení můžeme na jeho konci mluvit o úspěchu či neúspěchu jedné ze stran řízení. Princip této zásady je v tom, že strana, která neměla ve věci úspěch nahradí protistraně její vynaložené náklady. Zásada zavinění se pak týká sankce účastníka řízení za to, že kvůli němu vznikly náklady řízení. Projev této zásady nalezneme např. v § 146 odst. 2 OSŘ, kdy náklady řízení je povinen nahradit ten účastník, který zavinil, že řízení bylo zastaveno. Tento konkrétní případ má však jeden korektiv a tím je to, že důvodně podaný návrh byl vzat zpět, a to pro chování žalovaného či jiného účastníka řízení. V takovémto případě nese náklady právě žalovaný či jiný účastník. Zásadním rozdílem oproti zásadě úspěchu je to, že zásadu zavinění uplatníme ve sporném i nesporném řízení.³⁰

3.1.1. Náhrada nákladů sporného řízení

Jak již byl zmíněno výše, v rámci sporného řízení lze uplatnit zásadu úspěchu i zásadu zavinění. Je však nutné zdůraznit, že zásada úspěchu se neaplikuje absolutně. Regulaci této zásady najedeme v ustanoveních § 142 a § 143 OSŘ.

Ustanovení § 142 OSŘ upravuje zásadu úspěchu obecně pro jakéhokoliv účastníka řízení, jenž měl ve věci úspěch. Konkrétněji toto ustanovení upravuje dvě situace, a to situaci, kdy měl účastník ve věci plný úspěch a kdy pouze částečný.

V případě plného úspěchu přizná soud úspěšnému účastníkovi řízení plnou náhradu těch nákladů, které bylo potřebné vynaložit k účelnému uplatnění či bránění práva s tím, že účelnost konkrétního vynaloženého nákladu posuzuje soud, a to na základě § 151 OSŘ.

V případě částečného úspěchu soud účastníkům náhradu nákladů poměrně rozdělí. Pro ilustraci, jestliže je vedeno řízení o zaplacení kupní ceny ve výši 100.000 Kč a žalobce vysoudí pouze 75.000 Kč, pak se jeho úspěch dá vyjádřit jako 75 % a žalovaný mu musí nahradit náklady ve výši 75 %. Naopak žalovaný je úspěšný z 25 % a žalobce je povinen mu nahradit náklady ve výši 25 %. Tyto vzájemné nároky se o sebe odečtou, tedy 75 % - 25 % s tím, že výsledných 50 % je právě procentuální výše nákladů, kterou je neúspěšný žalovaný povinen úspěšnému žalobci nahradit. V případě, že v tomto řízení měl žalobce celkové náklady řízení ve výši 20.000 Kč, pak

³⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 309

je mu žalovaný povinen nahradit právě 50 % z této částky, tedy 10.000 Kč. V případě, že je úspěch stran sporu stejný, pak se náhrada nepřiznává žádnému z účastníků.³¹

Ustanovení § 142a OSŘ stanovuje podmínku pro úspěšného žalobce v řízení o splnění povinnosti. Takový úspěšný žalobce má dle této podmínky právo na náhradu nákladů řízení pouze tehdy, pokud zaslal žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení výzvu k plnění. Judikaturou Nejvyššího soudu je však dovozeno, že *při rozhodování o náhradě nákladů řízení nelze izolovaně posuzovat (jen) to, zda žalobce způsobem určeným ustanovením § 142a o. s. ř. vyzval žalovaného k plnění, nýbrž je nezbytné přihlídnout i k dalším okolnostem konkrétní věci, zejména pak k povaze uplatněné pohledávky, k postoji dlužníka k (následně) uplatněné pohledávce, jakož i k reakci dlužníka na zahájení soudního řízení a doručení žaloby.*³² Existuje zde však i zákonný korektiv v podobě existence důvodů hodných zvláštního zřetele, přičemž v takovém případě lze výjimečně náhradu nákladů řízení zcela či zčásti žalobci přiznat. Dle komentářové literatury k OSŘ se jedná např. o situaci, kdy má dlužník u věřitele několik pohledávek a nikdy dobrovolně neplnil.³³

Ustanovení § 143 OSŘ moderuje zásadu úspěchu, konkrétněji upravuje situaci, kdy je neúspěšnému žalovanému přiznána náhrada nákladů řízení, a to v případě, jestliže svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení. Takový případ může dle komentářové literatury³⁴ nastat např. v situaci, kdy je dluh v době zahájení řízení nesplatný. Nezáleží přitom, zda se dluh stane splatným až po podání žaloby, ať už z důvodu uplynutí času, existence právní události či splnění jiné podmínky, na kterou je plnění navázáno, nebo zda byl dlužník vyzván k plnění až samotnou žalobou. Ve všech těchto případech může neúspěšný žalovaný tvrdit, že by při splnění jedné z uvedených podmínek či v případě jakékoliv výzvy od žalobce, kterou by obdržel před žalobou, plnil dobrovolně a řízení tedy bylo nedůvodné. Dalším uváděným příkladem je prodlení věřitele – *mora creditoris*. V tomto případě existuje splatný dluh, nicméně věřitel je v prodlení s jeho převzetím. Pokud tedy věřitel rovnou podá žalobu, aniž by se snažil dlužné plnění převzít, či jinak umožnit jeho splnění, tak opět dlužník/žalovaný nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení a může mu na základě tohoto zákonného ustanovení přiznat od žalobce náhradu nákladů řízení. V tomto zákonném ustanovení se tedy plně projevuje jedna z výše zmíněných funkcí náhrady nákladů řízení, a to konkrétněji funkce preventivní.

³¹ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, § 142

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013

³³ Ibidem, bod 31, § 142a

³⁴ Ibidem, bod 31, § 143

Ustanovení § 146 a § 147 OSŘ upravují situace, kdy je náhrada nákladů řízení vyloučena, případně je použita zásada zavinění.

Dle § 146 OSŘ nenáleží žádnému z účastníků náhrada nákladů řízení podle jeho výsledku, jestliže řízení buďto skončilo smírem, či bylo zastaveno. V případě smíru se pak tento případ moderuje v situaci, že si v rámci smíru účastníci ujednali něco jiného – typicky, že náklady řízení nese jeden z nich. Výjimka při zastavení řízení na základě zpětvzetí návrhu, obsažená v odst. 2, byla již popsána výše v posledním odstavci bodu 3.1. této práce. Zvláštní situace je pak upravena v odst. 3, a to konkrétně v případě, že soud žalobu či jiný návrh na zahájení řízení odmítne, musí žalobce nahradit ostatním účastníkům jejich náklady. Dle komentářové literatury se toto ustanovení netýká pouze odmítnutí žaloby či jiného návrhu na zahájení řízení, ale i odmítnutí opravného prostředku, a to včetně mimořádného.³⁵

V § 147 OSŘ se vedle zásady zavinění projevuje i zásada separace nákladů, a to u tzv. zaviněných nákladů. U těchto nákladů soud určuje, kdo zavinil či způsobil jejich vznik a této osobě pak uloží povinnost takové náklady nahradit. U účastníků řízení a jejich zástupců není nutné přímé zavinění, ale postačí i náhoda, která se těmto osobám přihodila. U svědků, fyzických osob uvedených v § 126a OSŘ³⁶, znalců, tlumočnicků nebo těch, kteří měli v rámci dokazování nějakou povinnost je však nutné zavinění. Dle komentáře³⁷ se může jednat např. o případ, kdy se účastník řízení nedostaví k jednání, aniž by se omluvil, přičemž u tohoto konkrétního jednání je nutný jeho výsledek. Jednání se tedy nemůže konat, nicméně ostatní účastníci řízení a jejich případní zástupci museli kvůli své účasti na tomto jednání zbytečně vynaložit náklady na cestu a svůj čas. Nezávisle na úspěšnosti žalobce či žalovaného v řízení je tento náklad povinen nést právě ten účastník řízení, či jeho zástupce, který se k jednání nedostavil. Soud o takovéto věci může rozhodnout usnesením během řízení, ale může i výrok zahrnout do rozhodnutí, kterým se řízení končí.

3.1.2. Náhrada nákladů nesporného řízení

Náhrada nákladů nesporného řízení má právní základ v ust. § 23 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Dle tohoto ustanovení nemá žádný z účastníků řízení právo na náhradu nákladů řízení, pokud bylo možné zahájit řízení i bez návrhu a také šlo-li o řízení ve statusových věcech manželských a partnerských. Odůvodňují-li to však okolnosti

³⁵ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, § 146

³⁶ Odst. 1: *Fyzická osoba, která má vypovídat o okolnostech, týkajících se právnické osoby a nastalých v době, kdy byla jejím statutárním orgánem nebo členem tohoto orgánu, je povinna dostavit se na předvolání k soudu v řízení, jehož účastníkem je tato právnická osoba.*

³⁷ *Ibidem*, bod 35, § 147

případu, lze náhradu nákladů přiznat. Dále je nutné uvést, že na základě § 1 odst. 3 a 4 ZŘS je založena subsidiarita OSŘ k ZŘS. Konkrétněji pokud se tedy jedná o řízení dle ZŘS, které šlo zahájit jen na návrh a netýkalo se statusových věcí manželských a partnerských, pak soud v závislosti na procesním výsledku řízení určí, jaký účastník řízení má povinnost hradit náhradu nákladů řízení. V ostatních případech však nesou účastníci řízení své náklady řízení sami.³⁸ Vedle náhrady nákladů řízení má ZŘS v obecné části i vlastní své ustanovení o zaviněných nákladech, a to konkrétněji v § 24. Zákon zde umožňuje soudu uložit povinnost uhradit částečnou či plnou náhradu nákladů řízení tomu navrhovateli, který svévolně a zjevně bezúspěšně uplatňoval své právo. Znovu zde tedy můžeme pozorovat projev preventivní funkce náhrady nákladů řízení.

Ve zvláštní části ZŘS se však nachází ustanovení, které stanoví zvláštní režim náhrady nákladů řízení. Tato ustanovení existují např. pro řízení o svéprávnosti – § 43, řízení ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení ve zdravotním ústavu – § 74 a další. Na základě těchto ustanovení totiž náklady těchto řízení platí stát, přičemž však ale neplatí náklady právního zastoupení, s výjimkou soudem jmenovaného opatrovníka pro řízení. Dle komentářové literatury³⁹ však i v návaznosti na tato speciální ustanovení lze aplikovat u těchto řízení výše zmíněné ustanovení o zaviněných nákladech z obecné části ZŘS. Soud může tedy např. v řízení o svéprávnosti uložit neúspěšnému navrhovateli, aby uhradil náklady řízení, jestliže navrhovatel věděl, že nebude mít ve věci úspěch a návrh tedy podal svévolně.

3.1.3. Odměna za zastupování

Jedním z nákladů, z nichž se skládají náklady řízení je i odměna advokáta za zastupování v řízení. Nezávisle na tom, jakým způsobem si účastník řízení se svým klientem smluví způsob stanovení odměny advokáta, v rámci řízení se odměna advokáta jako náklad řízení určí podle ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta.⁴⁰ Advokát je na základě tohoto ustanovení rovněž povinen na tuto skutečnost svého klienta upozornit, a to pokud s ním jedná o smluvní odměně. Klient totiž i v případě úspěchu nese případný rozdíl mezi výší smluvené odměny a poskytnuté náhrady nákladů řízení, a to tehdy, když je smluvená odměna vyšší oproti poskytnuté náhradě.⁴¹

³⁸ SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, § 23

³⁹ Ibidem

⁴⁰ § 1 odst. 2 Advokátního tarifu

⁴¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, str. 307

V případě, že je advokát účastníku řízení ustanoven, přičemž v této souvislosti je účastník řízení osvobozen od soudních poplatků podle § 30 a § 138 OSŘ, určuje se odměna takového advokáta rovněž pomocí ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně. Rozdílem však je, že tuto odměnu platí advokátu stát, ten má v případě úspěchu účastníka řízení, který byl pro toto řízení osvobozen od soudních poplatků a byl mu ustanoven advokát, nárok na náhradu vynaložených prostředků vůči neúspěšnému účastníku řízení.⁴²

⁴² SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, § 138

4. Odměna za zastupování jako neoprávněný majetkový prospěch klienta

Přechozí kapitoly této práce se věnovaly smluvní a mimosmluvní odměně advokáta, nákladům řízení a jejich náhradě a vztahu odměny advokáta s náhradou nákladů řízení. Finální kapitola této práce bude stavět povahu náhrady nákladů řízení, konkrétně odměny advokáta, jako neoprávněného majetkového prospěchu účastníka řízení čili klienta advokáta. Pro tento pohled bude nejprve nutné vyložit a porovnat zákonné předpisy, týkající se nákladů advokáta a povinnosti advokáta, které mu ukládá etický kodex.

4.1. Advokát jako platební místo

Jak již bylo nastíněno v předchozích kapitolách, soudní řízení je spojeno s náklady jak na straně účastníků řízení, tak i státu. Účastníci řízení nejen že nesou poplatkovou povinnost za návrh na zahájení řízení, ale pokud se rozhodnou nechat se v řízení před soudem zastoupit kvalifikovaným profesionálem – advokátem, musí nést i náklady právě za tyto služby. Úspěšnému účastníku řízení, případně tomu, kterému je i v jiném případě přiznána náhrada nákladů řízení, nejen že je protistranou uhrazena částka, která je ekvivalentní výši soudního poplatku a jiných jeho osobních výdajů, které musel v rámci řízení vynaložit, ale rovněž je mu přiznána i náhrada nákladů za právní zastoupení advokátem. Výše této přiznané náhrady je určena způsobem výše popsáním v této práci, nicméně soud při jejím určování vychází ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta a z výkazu úkonů a jiných výdajů, které advokát měl v rámci řízení, a které předložil soudu.

V této fázi si musíme uvědomit, že mezi klientem a advokátem existuje dohoda o způsobu určení odměny advokáta, přičemž vycházejme z toho, že klient advokátu průběžně platil během celého řízení. Vedle těchto klientem vynaložených peněz je v rámci řízení přiznána náhrada nákladů právního zastoupení advokátem, nicméně ta je určena právě podle ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta.

V tento moment bude neúspěšný účastník řízení postupovat podle ust. § 149 odst. 1 OSŘ. Konkrétně je dle tohoto ustanovení takovýto účastník řízení povinen zaplatit náhradu nákladů řízení advokátu. Ke správné interpretaci tohoto zákonného ustanovení se můžeme podívat do nejnovější komentářové literatury⁴³, dle které je právní teorie i soudní praxe zajedno v tom, že nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem úspěšného účastníka řízení a pozice advokáta v tomto ustanovení představuje pouze určení platebního místa. Postavení odborné literatury není v takovéto interpretaci tohoto zákonného ustanovení ničím novým, neboť i ve starší komentářové

⁴³ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, § 149

literatuře⁴⁴ můžeme dohledat naprosto totožný názor. Stejný názor zaujímá i kolektiv autorů odborné publikace *Náklady řízení*⁴⁵, dle nichž: „*Znění právní úpravy však nezakládá právo (nárok) na náhradu nákladů řízení přímo advokátovi. Náklady řízení se vždy přiznávají k rukám advokáta Advokát je zde pouze platebním místem a je samozřejmě povinen jemu vyplacenou náhradu nákladů řízení vyúčtovat jím zastoupenému účastníku.*“

V jiné odborné publikaci⁴⁶ se můžeme dočíst podobného názoru, a to sice že v případě, že je úspěšný účastník zastoupen v řízení advokátem a je-li mu přiznáno právo na náhradu nákladů řízení, pak soud uloží protistraně uhradit náklady řízení právě k rukám advokáta, nicméně ten, kdo je oprávněn vymáhat tento nárok skrze výkon rozhodnutí je stále úspěšný účastník řízení a ne advokát, jenž je pouze platebním místem.

Takto se vyjádřil např. i Nejvyšší soud ve svém stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia sp. zn. Cpjn 19/98 ze dne 17. 6. 1998, dle kterého v bodu 16. uvádí, že: „*Výrok soudu o tom, že náhrada nákladů řízení má být zaplacená advokátu (k jeho rukám), je pouze určením platebního místa; osobou, jíž byla náhrada nákladů řízení přiznána, je účastník řízení.*“

Stejný závěr učinil i Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 3314/09 ze dne 31. 1. 2011, ve kterém soud přímo uvedl, že *ustanovení § 149 odst. 1 o. s. ř. nezakládá právo advokáta na náhradu nákladů řízení; advokát je zde pouze platebním místem a je povinen náhradu nákladů řízení, jež mu byla vyplacena, vyúčtovat jím zastoupenému účastníkovi.*

Ve stejném duchu se nese například i rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 1645/2004 ze dne 11. 1. 2005, ve kterém soud uvedl následující: „*...zastupoval-li účastníka řízení advokát a je-li proto povinný povinen zaplatit přisouzenou náhradu nákladů řízení advokátu, je věřitelem povinného účastník řízení. Výrok rozhodnutí soudu o tom, že náhrada nákladů řízení má být zaplacená advokátu (k jeho rukám), pak představuje určení platebního místa; nic se jím nemění na tom, že advokát není věcně legitimován k náhradě nákladů řízení a že tento nárok nemůže vlastním jménem vymáhat cestou výkonu rozhodnutí, neboť nositelem přisouzeného práva je vždy jím zastupovaný účastník řízení.*“ Tento názor převzal i Ústavní soud, a to např. ve svém rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 4012/18 ze dne 8. března 2021, ve kterém soud s odkazem na výše uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu uvedl: „*...platí že zastupoval-li*

⁴⁴ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, § 149

⁴⁵ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš. Náklady řízení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 134, marg. č. 71.

⁴⁶ ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. Civilní proces. Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, str. 389-390. nebo také SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. Advokátní právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 315-316

advokát účastníka, jemuž byla přisouzena náhrada nákladů řízení, je ten, jemuž byla uložena náhrada těchto nákladů, skutečně povinen zaplatit ji advokátu. Náhrada ovšem náleží oprávněnému účastníku řízení a zákon zde toliko stanoví platební místo. Uvedené ustanovení nezakládá právo advokáta na náhradu nákladů řízení; advokát je povinen náhradu nákladů řízení, jež mu byla vyplacena, vyúčtovat jím zastoupenému účastníku. Advokát není věcně legitimován k náhradě nákladů řízení a tento nárok nemůže vlastním jménem vymáhat cestou výkonu rozhodnutí, neboť nositelem přisouzeného práva je vždy jím zastupovaný účastník řízení.“

Z tohoto pohledu je tedy jednoznačné, že celá částka, kterou neúspěšný účastník řízení pošle na účet advokáta, náleží úspěšnému účastníku řízení, neboť advokát je jen platebním místem. Jak bylo zmíněno, tak nárok na tuto náhradu je nárokem úspěšného účastníka řízení a ne nárokem advokáta. Není tedy důvod pochybovat o tomto postupu a aplikaci zákona.

4.2. Etický kodex advokáta a neoprávněný majetkový prospěch klienta

Ve výše popsaném postupu přesto však můžeme pozorovat drobné trhlinky, a to díky změně etického kodexu advokáta usnesením představenstva České advokátní komory ze 12. března 2013, kterým se mimo jiné změnilo znění Čl. 10 odst. 6 etického kodexu. Nová podoba tohoto odstavce od té doby zní⁴⁷: *„Advokát nesmí uzavřít s klientem smlouvu, jíž by se klient zavázal k plnění advokátovi za podmínek pro sebe nevýhodných, ledaže měl klient přiměřenou možnost poradit se o smlouvě s jiným advokátem a smlouva byla uzavřena písemně. Advokát rovněž nesmí uzavřít s klientem takovou smlouvu, která by klientovi umožňovala získání neoprávněného majetkového prospěchu; za neoprávněný majetkový prospěch se považuje zejména rozdíl mezi odměnou advokáta a odměnou za zastupování určenou soudem v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení.“*

Advokát je od této změny tedy povinen při sjednávání způsobu odměny za poskytování právních služeb postupovat tak, aby v případě náhrady nákladů řízení nevznikl klientovi advokáta neoprávněný majetkový prospěch. Konkrétněji se jedná o případ, kdy je smluvní odměna advokáta nižší, než je odměna určená soudem v rámci náhrady nákladů řízení pomocí ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta.

Otázkou však je, jak tedy vykládat toto ustanovení současně s ust. § 149 odst. 1 OSŘ případně, jak má advokát postupovat, nastala-li právě takováto situace. Komentářová literatura odpověď na tuto otázku bohužel neposkytuje. Původní komentář k zákonu o advokacii z roku

⁴⁷ Změna je vyznačena tučně

2012⁴⁸, který se věnuje i etickému kodexu advokáta tuto změnu popisovat ani nemůže, neb o rok předchází změnu příslušného ustanovení etického kodexu advokáta. Druhým možným pramenem, po kterém lze sáhnout, je komentář přímo k etickému kodexu advokáta z roku 2019⁴⁹, jehož autory jsou JUDr. Daniela Kovářová a JUDr. Tomáš Sokol. Dle tohoto komentáře je tato nová část Čl. 10 odst. 6 *diskutabilní*. Dále autoři rovněž docházejí k závěru, který je uveden na konci přechozího odstavce, tedy k tomu, že advokát nemůže se svým klientem sjednat odměnu nižší, než je přisouzená částka jako náhrady nákladů řízení za právní zastoupení.

Komentář pak dále obsahuje ilustrativní příklad: „*Advokát přebírá zastupování klientky, jejímž jménem bude žalovat výživné na manželku. V tomto řízení bývají manželky úspěšné a soudy jim přiznávají náklady řízení. Advokát má běžnou smluvní odměnu ve výši 2.500 Kč za hodinu, klientku požádá o zálohu ve výši 15.000 Kč. Odměna podle advokátního tarifu se počítá z pětinasobku ročního plnění, a odměna tak běžně činí 30-50.000 Kč. Zálohu v takové výši by nebyla klientka schopna zaplatit. Advokát se s ní dohodne variantně. Po úspěšném zakončení sporu si ponechá zaplacené náklady řízení a klientce vrátí zálohu ve výši 15.000 Kč.* Závěr komentáře k tomuto ustanovení už obsahuje pouze popis situace, ve které protistrana náhradu nákladů řízení nezaplatí, přičemž autoři v tomto případě docházejí k tomu, že klient advokáta nezískal neoprávněný majetkový prospěch a variantně smluvená odměna zůstává v původně dohodnuté výši. Uvedený příklad by tedy měl dostatečně ilustrovat aplikaci tohoto nového ustanovení v praxi. Dle autorů komentáře si advokát jednoduše dohodne variantní způsob určení odměny za poskytování právních služeb a situace je vyřešená. Problém však nastává v dodatku, kteří autoři k ilustrativnímu příkladu přidali. Autoři komentáře zde správně docházejí k tomu, že v takovémto případě nedojde k neoprávněnému majetkovému prospěchu klienta, neboť protistrana náhradu nákladů řízení jednoduše nezaplatí a advokát bude odměněn podle alternativního způsobu, který si předem dohodnul se svým klientem.

Zde je nutné vytknout pár věcí, které autoři komentáře pravděpodobně pro zachování jednoduchosti ilustrativního příkladu opomenuli. Totiž to, že úspěšné klientce je náhrada nákladů řízení protistranou přiznána samostatným výrokem soudu. Klientka tedy nejen že má právo na náhradu těchto nákladů, tedy poskytnutí konkrétní peněžní částky od protistrany, ale může tento svůj nárok vymáhat i prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí či exekuce. Může se pak tedy jednoduše stát, že klientka vymůže tuto peněžní částku skrze výkon rozhodnutí. Najednou zde máme situaci, kdy minimálně část vymožené peněžní částky tvoří náklady právního zastoupení,

⁴⁸ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. Zákon o advokacii. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012

⁴⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Etický kodex advokáta: komentář. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře Wolters Kluwer., 2019. Str. 93-94

příčemž exekuční soud či exekutor poskytne tyto peníze přímo klientce. V této situaci tedy došlo přesně k tomu, k čemu podle autorů komentáře díky nové podobě úpravy Čl. 6 odst. 4 etického kodexu advokáta dojít nesmí. Konkrétně odměna advokáta za poskytování právních služeb byla nižší, než přisouzená odměna za poskytování právních služeb, která byla určena podle ustanovení o mimosmluvní odměně advokáta dle advokátního tarifu a klientka tak získala neoprávněný majetkový prospěch. Vedle toho samozřejmě sám advokát porušil pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže, které stanoví tento stavovský předpis. Advokát se tedy dopustil kárného provinění, neboť obcházel stavovské předpisy předsednictva České advokátní komory a je tedy kvůli svému postupu kárně odpovědný, přičemž toto porušení jeho povinností bude projednáno kárnou komisí České advokátní komory. Tuto úvahu neobsahuje bohužel ani druhá publikace od JUDr. Kovářové⁵⁰, ve které autorka nebere v potaz toto znění Čl. 10 odst. 6 etického kodexu a uvádí, že smluvní odměna advokáta nemá prakticky žádnou spodní a horní hranici, čímž si tedy v rámci smluvní volnosti může advokát s klientem dohodnout smluvní odměnu libovolným způsobem.

Vedle tohoto problému nová podoba úpravy Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta má dopad ještě v jednom specifickém režimu poskytování právních služeb, a to konkrétně poskytování právních služeb pro bono, popsané v části 1.1.4. této práce. V rámci pro bono totiž advokát poskytuje své služby klientu bez nároku na odměnu. Přiznaná náhrada nákladů za právní zastoupení pak bude v jakémkoliv případě vyšší než smluvená odměna, neboť ta je z podstaty institutu pro bono nulová. Advokát tedy nemůže během poskytování právních služeb pro bono uplatnit náklady řízení, neboť tato částka by výše uvedených zákonných ustanovení a judikatury náležela klientovi advokáta, čímž by ale klient získal neoprávněný majetkový prospěch, neboť výše smluvní odměny je nulová.

Zdá se tedy, že úmyslem představenstva České advokátní komory při změně podoby Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta bylo právě to, aby se úspěšní klienti advokátů neoprávněně neobohacovali na náhradě nákladů řízení, tímto však ale dochází k částečnému vyprázdnění výše popsané interpretace ust. § 149 odst. 1 OSŘ, neboť zaplacená náhrada nákladů za právní zastoupení bude klientovi advokátem poskytnuta pouze v tom případě, že výše smluvní odměny advokáta byla stejná či vyšší jak částka určená podle ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta. V jiném případě by se totiž advokát dopouštěl kárného provinění. Aby se advokát choval v souladu se stavovskými předpisy, může klientovi poskytnout jenom tu část náhrady nákladů právního zastoupení, která se rovná klientem poskytnuté odměně

⁵⁰ KOVÁŘOVÁ, D. a kolektiv. Odměna advokáta (komentář). Praha Wolters Kluwer, 2019, s. 149

za poskytování právních služeb. Úspěšný klient má tedy ve výsledku zpětně proplacené všechny své náklady, které v rámci řízení musel vynaložit, nicméně tu část náhrady nákladů za právní zastoupení, které případně převyšovala smluvní odměnu, klient obdržet nemůže, neb by získal neoprávněný majetkový prospěch, jak bylo pospáno výše.

4.2.1. Rizika kolize zákona a etického kodexu advokáta

Výše popsaná kolize zákona a etického kodexu advokáta nemá své následky pouze v budoucí kárné odpovědnosti advokátů. Problémové momentálně jsou všechny samotné probíhající kauzy, které začaly po této změně a ve kterých je smluvní odměna advokáta nižší než náklady na právní zastoupení určené podle ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta.

V civilních řízeních mohou být problémové zejména kauzy, u kterých je vysoká sazba mimosmluvní odměny, přičemž nemusíme nutně sahat po velikých kauzách, ve kterých jde o desítky milionů korun. I v případě sporu o starou bytovou jednotku⁵¹ v Praze, jejíž velikost⁵² je 68,5 m² je přibližná cena této bytové jednotky 8 058 545,5 Kč. Spor o průměrnou bytovou jednotku se již nedá označit za nic neobvyklého, nicméně i v takovémto případě je sazba mimosmluvní odměny 40.540 Kč za jeden úkon právní služby. Spor byl jednoduché povahy a advokát poskytl během celého řízení 4,5 úkonu (převzetí věci, jednoduchá předžalobní výzva, sepsal žaloby, a účast na dvou jednání před soudem). Náhrada nákladů právního zastoupení tedy činí 182.430 Kč. Advokát patřil mezi vyhlášené a úspěšné advokáty a pro tuto kauzu si zvolil hodinovou sazbu 8.000 Kč za každou započatou hodinu. Celkově advokát vyúčtoval na této jednoduché kauze právní služby v celkové délce 12 hodin. Advokátovi tedy náleží za poskytnutí svých právních služeb smluvní odměna ve výši 96.000 Kč. Do této chvíle se průběh celé kauzy jeví zcela v pořádku, nicméně i tak se advokát už dopustil kárného provinění, neboť už pouhým uzavřením smlouvy o poskytování právních služeb, která neměla dostatečnou úpravu o variantním způsobu určení advokáta došlo k porušení Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta. Nyní se dá zcela jistě namítat, že smlouva o poskytování právních služeb není veřejně přístupná a nikdo by se tak o tomto prohřešku advokáta nemusel dozvědět, což by bylo obecně aplikovatelné řešení této nové úpravy etického kodexu. Nicméně je nutno připomenout a zdůraznit, že *advokát je všeobecně povinen poctivým, čestným a slušným chováním přispívat k*

⁵¹ Dle informací dostupných na webu České bankovní asociace je cena za 1m² v Praze 117.643 Kč - Aktivita na realitním trhu loni propadla o 50 %. 2023 In cbaonline.cz [online]. [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/nemovitosti-2022-vyvoj-trhu-a-vyhled>

⁵² Pro ilustrativní příklad byla vybrána průměrná bytová jednotka dle dat Českého statistického úřadu z SLDB 2011

*důstojnosti a vážnosti advokátního stavu,*⁵³ přičemž takovýto přístup by těmto hodnotám rozhodně neodpovídal.

V našem ilustrativním příkladě si však advokát dodatečně uvědomí svoji chybu, které se dopustil při uzavírání smlouvy o poskytování právních služeb a oznámí tedy svému klientovi, že mu z náhrady nákladů právního zastoupení může poskytnou pouze částku odpovídající ve výši smluvní odměny, neboť by jinak měl klient z kauzy neoprávněný majetkový prospěch a vyhlášený a úspěšný advokát by se dopustil kárného provinění, což by mu velice poškodilo jméno a budoucnost. Klient si takovýto přístup samozřejmě nenechá líbit, protože přece již zaplatil svému advokátu téměř 100 000 Kč a nic jiného ohledně odměny si ve smlouvě s advokátem neujednali. Klient si tedy najde advokáta nového, přičemž ten za použití léty prověřeného výkladu ust. § 149 odst. 1 OSŘ podá na původního advokáta civilněprávní žalobu a protože klienta postup jeho bývalého advokáta velice rozzuřil, rozhodl se na něj podat i podnět k České advokátní komoře.

Výsledek civilně právního řízení a kárného řízení se nedá s jistotou určit. Pravděpodobně by obě řízení došla k tomu, že advokát nejenže porušil § 149 odst. 1 OSŘ, když odmítl vydat svému klientovi celou částku náhrady nákladů za právní zastoupení, ale zároveň se dopustil kárného provinění, neboť při sjednávání smlouvy o poskytování právních služeb s klientem dostatečně neošetřil ustanovení o určení odměny advokáta.

Dalším problémem, který poskytuje tato úprava je omezená možnost aplikace success fee, čili určení odměny advokáta v závislosti na výsledku řízení. Konkrétněji se jedná o případy, kdy je tato odměna určena z částky, kterou v řízení bude představovat náhrada nákladů za poskytování právních služeb. I v těchto případech totiž musí advokát aplikovat znění Čl. 10 odst. 6 etického kodexu. V praxi to znamená, že jeho odměna nesmí být nikdy nižší než 50 % z náhrady nákladů právního zastoupení. Jenom totiž v takovýchto případech pak nebude existovat buďto žádný rozdíl mezi odměnou advokáta a odměnou za zastupování určenou soudem v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení anebo bude podíl klienta menší, než podíl advokáta.

4.2.2. Příčina změny etického kodexu advokáta

Pravý důvod změny Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta není bohužel konkrétně dohledatelný. Samotné usnesení představenstva České advokátní komory ze dne 12. března 2013, kterým mimo jiné došlo k této změně, neobsahuje žádné konkrétní odůvodnění této

⁵³ Čl.4 odst. 1 etického kodexu advokáta

změny. Marné je také hledání ve Věstníku České advokátní komory, částka 2, ročník 2013, ve kterém bylo toto usnesení publikováno. Ani zde se nenachází jakýkoliv náznak důvodu či nutnost přijaté změny.

Vodítkem by v tomto případě ale mohl být výše zmíněný komentář k etickému kodexu advokáta od JUDr. Daniely Kovářové a JUDr. Tomáše Sokola⁵⁴. V části tohoto komentáře týkající se výkladu Čl.10 odst. 6 etického kodexu advokáta totiž autoři zanechali zmínku o tom, že tato změna měla původně omezit dumpingové ceny za advokátní služby ve veřejných zakázkách. Pokud se pokusíme vydat tímto směrem, můžeme zjistit, že před touto změnou skutečně řešila právnická obec tento problém. Například advokát JUDr. Petr Toman, LL.M. se v rozhovoru pro ekonomický webový deník Euro.cz, publikovaného 30. 7. 2012⁵⁵ vyjádřil tak, že *proti dumpingovým cenám za právní služby je třeba bojovat*. Dále pak uvedl, že dumpingové ceny jsou velkou hrozbou, která bude v budoucnu narůstat, a dále že ministerstvo spravedlnosti i Česká advokátní komora v řešení tohoto problému zaspaly. Z tohoto rozhovoru je tedy patrné, že zde v době před změnou Čl.10 odst.6 etického kodexu byl problém s dumpingovými cenami za advokátní služby ve veřejných zakázkách. Můžeme tedy učinit závěr, že tento problém byl minimálně jedním z důvodů změny etického kodexu.⁵⁶

Pakliže ale byla toto jedna z motivací, proč zavést do etického kodexu tuto změnu, je na místě prošetřit, zda tato změna měla chtěný efekt, totiž zastavit používání dumpingových cen advokátními kancelářemi ve veřejných zakázkách. Závěr o tomto prošetření lze učinit na základě několika následujících názorů a vyjádření českých advokátů.

Zprvé samotný komentář k etickému kodexu advokáta od JUDr. Daniely Kovářové a JUDr. Tomáše Sokola⁵⁷ uvádí, že nová úprava sice *měla omezit dumpingové ceny za advokátní služby ve veřejných zakázkách*, nicméně dále dle komentáře *pět let po nabytí účinnosti lze konstatovat, že její formulace je nešťastná*.

⁵⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Etický kodex advokáta: komentář. Praha: Wolters Kluwer. Komentáře Wolters Kluwer, 2019 Str. 93-94

⁵⁵ Právníků je moc, práce málo. 2012 In euro.cz [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/clanky/pravniku-je-moc-prace-malo-n-947549/>

⁵⁶ Pozoruhodným detailem v tomto rozhovoru je, že v roce 2012 by se dalo dle pana advokáta za dumpingovou cenu považovat hodinovou sazbu ve výši 1.500 Kč, a to však v závislosti na složitosti kauzy. Zde si dovoluji odkázat na druhou kapitulu této práce o mimosmluvní odměně advokáta, konkrétněji na část 2.1.5, ve které je rozvedena kritika aktuální úpravy advokátního tarifu o určení mimosmluvní odměny advokáta. Je totiž pozoruhodné, že částka, která byla v roce 2012 považována předním českým advokátem za dumpingovou, je pouze o 333 Kč nižší, než přepočtená hodinová odměna v ilustračním příkladě. Zde je tedy zřetelně dokresleno, jak moc velký problém zastaralost ustanovení advokátního tarifu o mimosmluvní odměně advokáta je.

⁵⁷ Ibidem bod 53

Zadruhé dle článku v Lidových novinách ze dne 16. 11. 2015, jehož autorem je Jan Januš⁵⁸, byla v roce 2015 situace v podstatě stejná. Dumpingové ceny jsou zde uváděny jako reakce na vysokou konkurenci mezi advokáty. Dle vyjádření advokáta JUDr. Tomáše Sokola v tomto článku zde je ochota advokátních kanceláří, mezi které patří i velké advokátní kanceláře, srážet ceny do oblasti dumpingových cen. Podobně se v tomto článku vyjádřil i advokát Prof. JUDr. Jan Kříž, CSc., Dr.h.c, dle kterého jsou nízké ceny za právní služby často dumpingového charakteru a představují rušivý element v průběhu veřejných zakázek.

Zatřetí v rozhovoru s partnery sedmnácti předních právnických společností působících v České republice ze dne 2. 12. 2022 pro Týdeník Euro⁵⁹ uvádí advokát JUDr. Michal Žižlavský, jako příklad středně či dlouhodobě největší výzvy pro trh právních služeb právě dopady cenového dumpingu na kvalitu právních služeb.

Na základě výše uvedeného se tedy nedá učinit jiný závěr než ten, že změna Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta nepřinesla žádnou změnu v oblasti používání dumpingových cen advokáty a advokátními kancelářemi ve veřejných zakázkách.

Jedním z dalších možných důvodů této změny by mohl být i jeden nežádoucí trend, který nastával v době před úpravou etického kodexu advokáta. Tímto trendem byla situace, kdy žalobce vstupoval do civilního řízení ne z důvodu uplatnění či hájení svého práva, ale zejména kvůli částce, kterou mohl získat na náhradě nákladů řízení, a to pro případ, že byl zastoupen advokátem⁶⁰. Advokát je totiž v případě přiznání náhrady nákladů řízení úspěšnému účastníku pouze platebním místem, jak bylo podrobně popsáno v části 4.1. této práce. Z toho důvodu byl advokát oprávněn maximálně oproti této částce vyúčtovat klientovi svoji odměnu a jiné náklady, které měl v rámci řízení, nicméně zbytek částky musel dát svému klientovi. Vznikaly tak zde situace, kdy vysouzené pohledávky, které byly předmětem sporu, byly daleko nižší než částka, kterou úspěšný účastník řízení získal na základy náhrady nákladů řízení. V této době se k tomuto trendu vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 14. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 3698/10, kdy soud uvedl následující: „*Je jistě na pováženou, stává-li se pro procesní strany otázka nákladů řízení důležitější, než věc sama; situace, kdy se soudní řízení vedou nikoliv kvůli úspěchu ve věci samé, ale především kvůli náhradě nákladů řízení, je dokladem patologického stavu českého civilního procesu a je nejvyšší čas, aby se jí zákonodárce začal seriózně zabývat.*“

⁵⁸ JANUŠ Jan. Tlak na cenu je nedůstojný, tvrdí právní firmy. Lidové noviny 2015 In cak.cz [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=15239>

⁵⁹ KRAMER Jaroslav. Advokacie dnes není dream job. Výzvou je pro nás také postupující digitalizace, říkají zástupci úspěšných právnických firem. 2022 In tydenikeuro.cz [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.tydenikeuro.cz/advokacie-dnes-neni-dream-job/>

⁶⁰ LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. Právní fórum. Praha: ASPI, a. s., 2012, roč. 9, č. 5, s. 193.

Je tedy možné, že smysl změny Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta bylo právě zamezení tomuto trendu, který je na základě tohoto ustanovení víceméně potlačen, neboť dle této změny už jen samotné uzavření smlouvy o poskytování právních služeb, dle které by mohl klient získat z věci neoprávněný majetkový prospěch, je pro advokáta kárným proviněním. Je však otázkou, zda by měli patologický stav českého civilního procesu napravovat právě advokáti a to navíc skrze vlastní kárnou odpovědnost. Ani tento záměr tedy nelze s jistotou označit za motivaci, která vedla ke změně tohoto ustanovení etického kodexu advokáta.

4.2.3. Možná řešení kolize zákona a etického kodexu advokáta

Pro rychlou rekapitulaci zopakujme, že v předchozích bodech jsme došli k tomu závěru, že na jedné straně zde máme zákonný postup náhrady nákladů řízení dle ustanovení v OSŘ. Na tomto postupu se postupně shodli právní teoretici a i např. kolegium Nejvyššího soudu. Na straně druhé zde máme změnu stavovského předpisu, kterým se musí řídit všichni advokáti a pokud by se jím neřídili, dopouštěli by se kárných provinění, čímž by ohrožovali svůj budoucí výkon tohoto svobodného právnického povolání. Není od věci konstatovat, že představenstvo České advokátní komory mělo na tuto vznik této situace největší vliv, a to i když se jedná pouze o představenstvo profesní komory, byť má tato komora svoji dlouholetou tradici. I tak ale změna pouhých předpisů profesní komory má významný vliv na aplikaci zákonných ustanovení, jak bylo popsáno výše. Jedno z možných řešení této kolize zákona a etického kodexu by mohlo být následující.

V první řadě by měl být otevřen dialog o tom, jaký byl skutečný úmysl představenstva České advokátní komory, které změnu Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta zavedlo. Výše jsme sice podrobili dva z možných důvodů této změny průzkumu, ale závěr jednoho důvodu byl takový, že změna etického kodexu v oblasti používání dumpingových cen advokátními kanceláři ve veřejných zakázkách neměla žádaný efekt a závěr druhého důvodu byl sice pozitivní, ale i tak nemůžeme s jistotou tvrdit, že toto byl onen skutečný důvod této změny. Je tedy na místě, aby se představenstvo České advokátní komory vyjádřilo ke správné aplikaci nynější podoby Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta a předešlo se tak hrozícím situacím, které jsou popsány výše.

V případě, že se představenstvo k této situaci nepostaví nijak, bude třeba respektovat jak zákonný postup tak stavovské předpisy, advokáti tedy budou povinni užívat ve smlouvách o poskytování právních služeb variantní způsob odměňování, případně budou muset do smlouvy zavést takový způsob jejího určení, že výsledná odměna bude činit minimálně náhradu nákladů právního zastoupení, čehož bude velice těžké přesně dosáhnout, pokud nebude toto ustanovení

velice obecné.⁶¹ Tento postup bude aplikován tak dlouho, dokud se v reálném světě nestane případ podobný ilustrativnímu případu v části 4.1.2. této práce a soudy nezaújmou ke kolizi OSŘ a etického kodexu advokáta jasný postoj.

4.2.4. Úvahy de lege ferenda

Níže je představeno jedno z možných způsobů řešení kolize nastíněné v této kapitole. Abychom se mohli učinit tento specifický závěr, je nutné na institut náhrady nákladů právního zastoupení pohlédnout z trochu většího odstupu.

Jak už bylo uvedeno v této práci, náklady právního zastoupení se skládají z mimosmluvní odměny advokáta určené dle advokátního tarifu a s ní spojená paušální náhrada za každý úkon právní služby, náhrady hotových výdajů, náhrady promeškaného času advokáta a případně DPH, pokud je advokát plátcem. Tyto všechny částky dohromady tvoří náklady právního zastoupení, které jsou pak součástí náhrady nákladů řízení. Nyní je zásadní si uvědomit, že právě díky advokátu a jeho službám v první řadě vůbec vznikly náklady právního zastoupení. V případě, že by se úspěšná strana řízení rozhodla nevyužít pro též řízení služeb advokáta a spor by i tak zvládla vyhrát, tak ji logicky nemohly v rámci řízení vzniknout náklady právního zastoupení, tedy i když v rámci řízení došlo k předžalobní výzvě, žalobě a úspěšnému uplatnění či bránění práva před soudem, nevznikly žádné náklady právního zastoupení. Takovému účastníku by však pořád náležela pořád náhrada jiných výdajů, např. soudního poplatku či znaleckého posudku. Můžeme tedy s jistotou říci, že náhrada nákladů právního zastoupení vzniká pouze pokud byly v rámci řízení poskytnuty služby advokátem.⁶²

Nyní, když vidíme, že náhrada nákladů právního zastoupení má de facto akcesorickou povahu k poskytnutým službám advokáta, se můžeme vrátit zpět ke kolizi OSŘ a etického kodexu advokáta. Dnešní interpretace ust. § 149 odst. 1 OSŘ by měla zůstat částečně zachována. Advokát by skutečně měl být pouze platebním místem a nárok na náhradu nákladů řízení být pouze nárokem úspěšného účastníka řízení, nicméně měl by zde vzniknout jeden malý odklon od této interpretace, a to sice v případech, kdy poskytnutá náhrada nákladů právního zastoupení převyšuje smluvní odměnu advokáta. V takovýchto případech by měl advokát poskytnout svému klientovi jen takovou částku z náhrady nákladů právního zastoupení, která odpovídá klientem

⁶¹ Zde je žádoucí upozornit na závěry judikátu SDEU sp.zn. C-395/21 ze dne 12. ledna 2023, který je popsán výše v části 1.2. této práce. Připomeňme, že závěr tohoto soudu byl takový, že při hodinové smluvní odměně advokáta je advokát povinen poskytnout klientovi přibližný odhad časové náročnosti případu, případně mu pravidelně vystavovat faktury. V případě zvolení hodinové smluvní odměny advokát musí nejen plnit tyto povinnosti, ale vedle nich ještě aplikovat výše uvedený postup, tedy určit odměnu variantně a zajistit, že výsledná odměna nebude nižší, než náhrada nákladů právního zastoupení.

⁶² S respektem k ust. § 137 odst. 2 OSŘ nezmiňuje tento text odměnu notáře či patentového zástupce, a to však pouze pro účely přehlednosti

zaplacené odměně advokáta, případně v rámci započtení⁶³ si ponechat tuto část náhrady nákladů řízení celou. V důsledku tohoto postupu by tak klient neměl z věci neoprávněný majetkový prospěch, ale zároveň by mu byly nahrazeny všechny výdaje, které kvůli soudnímu řízení měl.

V praxi by tedy úspěšný klient, který uhradil svému advokátu smluvní odměnu ve výši 60.000,- Kč a kterému byla přiznána náhrada nákladů řízení ve výši 120.000,- Kč, přičemž právě 100.000,- Kč z této částky je tvořeno náhradou nákladů právního zastoupení, dostal od svého advokáta z náhrady nákladů řízení 80.000,- Kč. Tato částka by totiž pokrývala jak klientovy náklady na smluvní odměnu advokáta, tak i všechny jeho ostatní náklady, které mu vznikly v souvislosti s řízením a které mu byly v rámci náhrady nákladů řízení přiznány. Zbylou částku ve výši 40.000,- by si ponechal advokát, přičemž celková částka, kterou advokát na věci vydělal je 100.000,- Kč, což je právě taková částka, kterou jeho služby oceňuje právní řád ČR. Nejenže by tedy klient odcházel od soudu s tím, že úspěšně uplatňoval či bránil svá práva a zároveň mu byly zpětně nahrazeny všechny jeho výdaje, ale zároveň by neměl z náhrady nákladů řízení neoprávněný majetkový prospěch a jeho advokát by byl za věc odměněn nejnižší možnou odměnou, kterou mohl obdržet, tak aby se nedopouštěl kárného provinění. Závěrem je u této úvahy nutné znovu připomenout fakt, že výše nároku úspěšného klienta na náhradu nákladů řízení by se drasticky lišila, pokud by v něm nebyla zahrnuta i mimosmluvní odměna advokáta. Z tohoto důvodu by se částka, kterou tvoří náhrada nákladů právního zastoupení měla užít právě jen k tomuto účelu, tedy odměnění advokáta a případné uhrazení klientových výdajů, tedy již zaplacené smluvní odměny za poskytování právních služeb.

⁶³ Dle čl. 6 odst. 5 etického kodexu advokáta

5. Odměna za zastupování podle irského právního řádu

Kromě výše popsaných mechanismů fungování odměňování advokáta za poskytování právních služeb v ČR, jejímu vztahu k náhradě nákladů řízení a rozporu zákonných a stavovských povinností advokáta jsou pro komparaci dále popsány základní mechanismy odměňování advokáta podle irského právního řádu, přičemž i tato úprava by mohla být použita k odstranění výše uvedeného rozporu v této práci.

5.1. Pojem advokáta v právním řádu Irska

Předně je třeba zjednodušeně vyložit pojem advokáta dle právního řádu Irska. Samotný tento pojem, který by byl svým významem ekvivalentní české úpravě, se totiž v právní úpravě Irska nenachází, přičemž toto svobodné povolání se v Irsku dělí na dvě různá, a to na *solicitor*⁶⁴ a *barrister*⁶⁵.

Solicitor je právník, jenž poskytuje veřejnosti právní služby zejména v podobě odborných rad a stanovisek, sepisování smluv či závětí a zastupování při jednání či před nižšími soudy (dále jen jako „irský právní zástupce“).

Barrister je právník, jenž se specializuje na zastupování osob před soudem (dále jen jako „irský advokát“). Konkrétně tedy irský advokát sepisuje podání, vystupuje před soudem, uzavírá dohody o mimosoudním řešení sporů či zaujímá postavení mediátora či rozhodce v rámci mimosoudního řešení sporů.

Současně však osoba, jenž potřebuje uplatňovat či bránit svá práva před soudem, nemůže kontaktovat irského advokáta napřímo. Nejprve totiž musí věc konzultovat s irským právním zástupcem a až ten přibere do věci irského advokáta. Vidíme tedy, že oproti právnímu řádu ČR je úprava v Irsku rozdrobenější, neb obě tyto povolání mají své vlastní kvalifikační předpoklady a předpisy, kterými se poskytování jejich služeb řídí. Z komparativního hlediska tedy níže popíšeme jak způsob odměňování irského právníka tak způsob odměňování irského advokáta.

5.1.1. Odměna irského právního zástupce

Současná úprava odměňování irských právních zástupců je zakotvena v několika právních předpisech, přičemž odměňování se dělí do dvou kategorií. Tou první je odměňování v tzv. *contentious business* – sporné záležitosti. Spornými záležitostmi jsou myšleny jakékoliv

⁶⁴ Barristers. In [citizensinformation.ie](https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courtroom/barristers.html) [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courtroom/barristers.html>

⁶⁵ Solicitors. In [citizensinformation.ie](https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courtroom/solicitors.html) [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courtroom/solicitors.html>.

spory více stran, jejichž řešení vyžaduje řízení před soudem či jeden z nástrojů mimosoudního řešení sporů. Druhou kategorií je pak tzv. non-contentious business – nesporné záležitosti, těmi jsou myšleny všechny ostatní případy poskytování právních služeb irským právním zástupcem, ve kterých se nejedná o spor. Příkladem této kategorie je např. sepsání kupní smlouvy.

Právní základ sporných záležitostí se nachází v *ATTORNEYS' AND SOLICITORS' ACT 1870*⁶⁶. V § 4 tohoto zákona je poskytnut základní výčet způsobů, jakým si může irský právní zástupce určit svoji odměnu a náhradu ostatních nákladů v případě sporných záležitostí. Částka se dle tohoto zákona dá určit buďto hrubým odhadem, provizí či procentem nebo platem. Odměna však nesmí být irskému právnímu zástupci vyplacena, dokud není přezkoumána a povolena její výše a samotná dohoda mezi irským právníkem a jeho klientem od tzv. *taxing officer of court* – soudní úředník, jehož činnost spočívá právě v posuzování výši a přiměřenosti nákladů řízení. V případě, že se po posouzení nezdá tomuto úředníku výše dle dohody přiměřená či spravedlivá, může si k ní vyžádat stanovisko soudu, přičemž dá-li soud úředníku za pravdu, může tuto částku snížit.

Prameny nesporných záležitostí najdeme v *SOLICITORS RENUMERATION ACT 1881*⁶⁷, konkrétněji v § 4 tohoto zákona, kde jsou popsány základní principy a pravidla stanovování odměny irského právního zástupce v rámci nesporných záležitostí. Tyto principy a pravidla jsou poté promítnuty v tzv. *general order* – obecném nařízení, kterým se určují konkrétní částky, případně konkrétní způsoby určení odměny za poskytnuté úkony právních služeb a která se vydává na základě tohoto zákona. Podle těchto principů a pravidel může být odměna v rámci nesporných záležitostí určena podle stupnice jednotlivých sazeb či procentních sazeb, které jsou zařazeny do různých tříd. Odměna dále může být určena i konkrétní pevnou či hrubou částkou a to za každý vyhotovený nebo prostudovaný dokument bez ohledu na jeho délku. Vedle tohoto demonstrativního výčtu způsobů určení odměny úprava ještě umožňuje jakýkoliv jiný způsob jejího určení, který ale musí respektovat či reflektovat určitá hlediska. Těmi je např. postavení strany, které irský právní zástupce poskytuje své služby, a to např. prodávající či kupující, pronajímatel nebo nájemce a podobně. Dále pak může být zohledněno místo a okolnosti, při nichž dochází ke kontraktnímu jednání stran, případně se může hledět na výši plnění, kterého se kontraktace týká. Vedle uvedeného mohou být zohledněny i samotné dovednosti a práce irského právního zástupce, případně míra jeho odpovědnosti v souvislosti

⁶⁶ Attorneys' and Solicitors' Act, 1870. Irish Statute Book [online]. Copyright © Government of Ireland. Oireachtas Copyright Material is reproduced with the permission of the Houses of the Oireachtas [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1870/act/28/enacted/en/print.html>

⁶⁷ Solicitors Remuneration Act, 1881. Irish Statute Book [online]. Copyright © Government of Ireland. Oireachtas Copyright Material is reproduced with the permission of the Houses of the Oireachtas [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1881/act/44/enacted/en/print.html>

s poskytovanými službami. V neposlední řadě lze zohlednit i počet a důležitost připravovaných či zkoumaných dokumentů, avšak bez ohledu na jejich délku.

V rámci obou těchto kategorií má irský právní zástupce i povinnosti uložené zákonem č. 27/1994, *SOLICITORS (AMENDMENT) ACT, 1994*⁶⁸ a to konkrétně v § 68 tohoto zákona. Dle tohoto ustanovení má irský právní zástupce povinnost co nejdříve od začátku poskytování právních služeb klientu poskytnout písemně údaje o celkové ceně právních služeb. Pokud nelze celkovou cenu s ohledem na okolnosti případu určit, musí irský právní zástupce poskytnout klientu alespoň odhad ceny. V případě, že nelze poskytnout ani tento cenový odhad, musí irský právní zástupce poskytnout svému klientu alespoň základ způsobu určení ceny za právní služby. Pokud se v tomto případě jedná o spornou záležitost, musí irský právní zástupce vedle tohoto způsobu určení ceny ještě poskytnout klientu písemně i poučení o okolnostech, za nichž může být klient povinen uhradit náklady řízení protistraně a okolnostech, kdy bude klient povinen nahradit irskému právnímu zástupci poplatky, které irský právní zástupce nesl v rámci řízení a jejichž náhrada nebyla soudem přiznána jako součást náhrady nákladů řízení od protistrany.

Dále pak nesmí irský právní zástupce v rámci sporných záležitostí navázat odměnu či její část na procento či podíl z náhrady škody či jakékoliv jiné peněžité částky, jenž je předmětem sporu. Porušení tohoto pravidla vede k nevymahatelnosti této pohledávky irským právním zástupcem. Výjimkou z tohoto pravidla jsou případy, kdy předmětem sporu je vymáhání dluhu či podílu na likvidačním zůstatku.

Irský právní zástupce si dále v případě sporných záležitostí nesmí započíst prisouzenou náhradu škody či jiné peníze, na které má klient na základě sporné záležitosti nárok. Od tohoto pravidla se však odklonit, pakliže se na tom irský právní zástupce dohodnul se svým klientem, přičemž tato dohoda musí být uzavřena písemně a musí obsahovat odhad částky, kterou se dle irského právního zástupce podaří v rámci sporné záležitosti vymoci. Sankcí za porušení těchto náležitostí je opět nevymahatelnost nároku irského právního zástupce vůči jeho klientu.

⁶⁸ Solicitors (Amendment) Act, 1994. Irish Statute Book [online]. Copyright © Government of Ireland. Oireachtas Copyright Material is reproduced with the permission of the Houses of the Oireachtas [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1994/act/27/enacted/en/print>

5.1.2. Odměna irského advokáta

Základní zásady pro určení odměny irského advokáta jsou uvedeny v zákoně č. 65/2015 *LEGAL SERVICES REGULATION ACT 2015*⁶⁹, a to konkrétně v Příloze č. 1 tohoto zákona. Základními dvěma pravidly pro určení odměny irského advokáta je to, že jeho úkony byly účelné a že výše odměny za tyto úkony je přiměřená.

V rámci určování přiměřenosti se přihlíží např. k složitosti právního posouzení věci, nutným dovednostem a odborným znalostem, které musel irský advokát uplatnit při řešení věci, časovému hledisku jednotlivých úkonů, naléhavosti věci, počtu, důležitosti a složitosti dokumentů, které musel irský advokát sepsat, připravit nebo přezkoumat, v případě, že se jedná o majetek, tak k jeho hodnotě.

Dále dle ust. § 150 tohoto zákona je irský advokát povinen srozumitelně sdělit svému klientovi náklady právního zastoupení, a to zpravidla jakmile je to možné. Stejně jako u irského právního zástupce i zde v případě, že nelze s jistotou určit cenu právního zastoupení, musí irský advokát poskytnout klientu alespoň způsob, jakým bude tak celková odměna určena. I toto sdělení musí obsahovat informace o okolnostech, za kterých bude muset klient uhradit protistraně náklady řízení.

V souladu s § 152 tohoto zákona je na konci soudního řízení irský advokát společně s irským právním zástupce povinen předložit vyúčtování nákladů právních služeb, přičemž na základě tohoto vyúčtování se pak určuje povinnost protistrany nahradit náklady právního zastoupení. Toto vyúčtování musí obsahovat zejména výčet jednotlivých úkonů právních služeb, které byly poskytnuty a výši všech výdajů, které musely být v rámci řízení poskytovateli právních služeb vynaloženy.

Další úprava odměny irského advokáta se nachází ve stavovském předpisu *CODE OF CONDUCT FOR THE BAR OF IRELAND*⁷⁰ konkrétně v části 12. Zde jsou opět zopakovány některá hlavní východiska pro určení výše odměny irského advokáta, jenž jsou uvedeny o odstavce výše, přičemž irský advokát je dle tohoto předpisu oprávněn účtovat jakýkoliv úkon, který vykonal v souvislosti s věcí.

Zároveň je zde uvedeno, že výše odměny nesmí být postavená pouze na hodnotě sporu nebo na jinak určené částce, která je ale přímo úměrná právě hodnotě sporu. Vedle toho i zde je uvedeno, že irský advokát nesmí přijmout takovou věc, v rámci které by byla odměna za

⁶⁹ Legal Services Regulation Act 2015. Irish Statute Book [online]. Copyright © Government of Ireland. Oireachtas Copyright Material is reproduced with the permission of the Houses of the Oireachtas [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2015/act/65/enacted/en/print>

⁷⁰ Law Library | The Bar of Ireland [online]. Copyright ©D [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.lawlibrary.ie/app/uploads/securepdfs/2021/07/Code-of-Conduct-Amended-by-AGM-26.7.21.pdf>

poskytování právních služeb navázána na procento či jiný podíl z přiznané částky, a to ve všech případech krom vymáhání dluhu či podílu na likvidačním zůstatku. Tento předpis obsahuje i zvláštní ustanovení o poskytování právních služeb pro bono, které může irský advokát poskytovat kdykoliv dle svého uvážení.

5.2. Komparace odměňování v české a irské právní úpravě

Po představení základní irské právní úpravy o odměňování za poskytování právních služeb je na první pohled zřetelné, že irská právní úprava je vyhovující k rozhodnutí SDEU, uvedeném v části 1.2. této práce, neboť irský advokát i irský právní zástupce mají povinnost upozornit své klienty na cenu právních služeb, s tím že je zde nastaven i postup pro případy, kdy je toto přesné určení nemožné, a to v závislosti na okolnostech uvedených v části 5.2 a 5.3 této práce. Postup podle irské právní úpravy tedy oproti postupu dle české poskytuje dostatečnou informovanost osobám s postavením spotřebitele, které poptávají právní služby.

Dalším velkým rozdílem je způsob určení částky, která tvoří náklady právního zastoupení a její případná náhrada. V první řadě zde bylo představeno několik pravidel, která jsou oproti irskému právnímu řádu v právním řádu ČR přijatelná, jako např. určení odměny irského právního zástupce a advokáta pouze na základě hodnoty předmětu sporu. Stejně tak v případě náhrady nákladů právního zastoupení je nahrazována částka, kterou určí irský právní zástupce a advokát, přičemž je zde kladen podstatně vyšší důraz na přiměřenost této částky, s tím že, jak bylo uvedeno v části 5.2., zde existuje i možnost zásahu ze strany soudu. Výsledkem je tedy to, že v rámci náhrady nákladů řízení podle irského právního řádu dochází k náhradě skutečných nákladů právního zastoupení, určených podle vyúčtování nákladů právních služeb, popsáno v části 5.3. této práce, aniž by vznikl klientovi neoprávněný majetkový prospěch, neboť tomu jsou nahrazeny výdaje právě v takové výši, ve které je musel vynaložit.

Je tedy otázkou, zda by se případná úprava institutů, které se týkají odměňování advokátů a které byly popsány v této práci, neměla inspirovat právě irskou právní úpravou, neboť problémy nastíněné výše v této práci by mohly být tímto vyřešené.

Závěr

Cílem této práce bylo představit různé způsoby určení odměny advokáta za poskytování právních služeb, vytyčit náhradu nákladů právního zastoupení jako součást náhrady nákladů řízení a identifikování kolize etického kodexu advokáta a OSŘ.

V první kapitole byla v rámci zákonných způsobů určení odměny advokáta za poskytování právních služeb představena smluvní odměna advokáta a její různé podoby, kterými jsou odměna hodinová, paušální a podílová. Zároveň byla představena a promítnuta nejnovější judikatura SDEU, která má na některé formy určení smluvní odměny advokáta zásadní dopady a značně boří rozdíly mezi zákonnými požadavky na smluvní odměnou hodinovou a odměnou paušální.

V druhé kapitole byla jako druhý způsob určení odměny advokáta představena mimosmluvní odměna advokáta, která je zakotvena v advokátním tarifu, jenž byl rovněž představen. Pozornost zde byla věnována základním institutům advokátního tarifu, které slouží k určení výše mimosmluvní odměny advokáta. Mezi tyto instituty patří tarifní hodnota, sazba mimosmluvní odměny a úkony právní služby. Kapitola se krátce věnovala i hotovým výdajům advokáta, režijnímu paušálu a náhradě promeškaného času advokáta. V rámci určení výše mimosmluvní odměny advokáta byly uvedeny i ilustrativní příklady, na kterých bylo demonstrováno problémy současné podoby advokátního tarifu. Kritice těchto problémů právní obcí se věnovala následující část. V té bylo poukázáno zejména na nedostatečnou výši mimosmluvní odměny advokáta v některých případech. Hlavním důvodem tohoto problému je neaktuálnost výše některých daných tarifních hodnot, které se po léta nezměnily a neodráží tak ekonomický vývoj společnosti a rozvoj trhu. Závěr této kapitoly byl věnován porovnání smluvní a mimosmluvní odměny advokáta.

Ve třetí kapitole byla popsána odměna advokáta za zastupování v rámci náhrady nákladů řízení. Pro hlubší vhled do této problematiky byly představeny funkce a zásady, kterými se řídí náhrada nákladů řízení. Aplikace těchto funkcí a zásad byla popsána zvlášť pro sporné a nesporné řízení. Poslední část této kapitoly vymezila konkrétní postup pro určení odměny za zastupování v rámci náhrady nákladů řízení.

Čtvrtá kapitola této práce představila postavení odměny za zastupování jako neoprávněný majetkový prospěch klienta. V úvodu této kapitoly byl představen současný postup, který je typický pro vypořádání odměny za zastupování určené podle advokátního tarifu. Dle tohoto postupu, zakotveného v OSŘ, je advokát úspěšného klienta, kterému náleží náhrada nákladů řízení od protistrany, pouze platebním místem a přijaté prostředky náleží advokátovu klientu.

Tento postup byl však následně konfrontován změnou Čl. 10 odst. 6. etického kodexu advokáta, jenž stanovil pro advokáty novou povinnost, a sice tu, že nesmí se svými klienty uzavřít takovou smlouvu, dle které by měl klient z věci neoprávněný majetkový prospěch. Článek dále upřesňoval, že tímto prospěchem se myslí zejména rozdíl mezi smluvní a odměnou advokáta v konkrétní věci. Advokát si tedy dle této odměny nesmí určit takovou výši smluvní odměny, která by byla nižší než následně určená výše mimosmluvní odměny. Jedním z cílů této práce nebylo však pouze představit a rozvést tento problém, nicméně vyhledat i jeho příčinu a nastínit možný vývoj řešení této situace, kdy je zde kolize mezi postupem podle zákonného předpisu a postupem podle stavovského předpisu České advokátní komory. Na závěr této kapitoly byly představeny úvahy autora de lege ferenda. Nastíněný postup se vypořádal s kolizí těchto dvou úprav, s tím že by již nadále nedocházelo k neoprávněnému majetkovému prospěchu úspěšných účastníků řízení, kterým byla přiznána náhrada nákladů řízení a zároveň by se jejich advokáti nedopouštěli jiných kárných provinění.

Poslední kapitola této práce představila jinou právní úpravu členského státu Evropské Unie, konkrétně Irska, a to s cílem uskutečnění komparativního porovnání irské úpravy institutů představených v této práci s českou právní úpravou. Závěrem této kapitoly bylo zjištěno, že rozdrobený irský právní řád je v mnoha ohledech více vyhovující, a to jak z hlediska posledních požadavků judikatury SDEU, tak z hlediska souladu zákonných a stavovských předpisů.

Závěrem je tedy nutno dodat, že během představování jednotlivých institutů v této práci vyvstalo na povrch velké množství problémů a povinností advokáta, které nejsou ze současné právní úpravy těchto institutů jednoznačně rozpoznatelné. Mezi uvedené problémy patří zboření hranic zákonných požadavků mezi hodinovou a paušální odměnou advokáta v případě poskytování právních služeb spotřebiteli judikaturou SDEU a případné povinnosti advokáta, které má na základě tohoto soudního rozhodnutí. Dále pak byl identifikován problém neaktuálnosti většiny ustanovení advokátního tarifu, dle kterých se určuje mimosmluvní odměna advokáta, kdy odměna advokáta, určena podle aktuálního znění advokátního tarifu, neodpovídá ve většině případů dnešním minimálním smluvním odměnám advokáta, čímž je pomalu ohrožováno ústavní právo na soudní ochranu jednotlivců, přičemž tyto závěry byly učiněny nejen autorem této práce, ale i představiteli České advokátní komory, jejichž vyjádření byla uvedena v této práci. Vedle těchto problémů byly identifikovány i povinnosti advokáta při určování smluvní odměny, s tím že ani nejaktuálnější komentářová literatura k ustanovení, které tyto povinnosti stanoví, neposkytuje jednoznačné řešení. Představená kolize OSŘ a etického kodexu advokáta při prvotním špatném postupu advokáta zůstává zatím v právní obci bez povšimnutí a do budoucna není jasné, zda dojde ke změně ustáleného výkladu ustanovení OSŘ

či úpravě ustanovení povinností advokáta dle etického kodexu advokáta. Z poskytnutých informací této práce je však zřejmé, že je žádoucí nejen napravení této kolize, ale rovnou komplexní systematická novelizace nevyhovujících a neaktuálních ustanovení. Na místě je i úvaha, zda by se úprava mimosmluvní odměny advokáta neměla razantně změnit a po vzoru irské právní úpravy odpovídat v co největší míře standardům odměňování advokáta dnešní doby. Právnícké obci však nezbývá nic jiného, než počkat na slibovanou novelu advokátního tarifu, která má přijít v polovině tohoto roku, nicméně i ta má odstraňovat pouze ty nejnaléhavější problémy a komplexní systematickou novelizaci, jenž by napravila dnešní stav advokátního tarifu s velkou pravděpodobností tedy nepřinese.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-298-1,
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. Zákon o advokacii. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7179-248-2
- SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022,
- SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020,
- DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád I, II. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009,
- SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš. Náklady řízení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017,
- ŠÍNOVÁ, R., HAMULÁKOVÁ, K. a kol. Civilní proces. Obecná část a sporné řízení. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020,
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MACKOVÁ, Alena, VYCHOPENĚ, Martin a kol. Advokátní právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017
- KOVÁŘOVÁ, D. a kolektiv. Odměna advokáta (komentář). Praha Wolters Kluwer, 2019
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. Etický kodex advokáta: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019.

Seznam použitých internetových zdrojů

- LÉKO, Kristián. Advokát vás určitě nezruinuje. Lidové noviny. 2016 In cak.cz [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16023>,
- ČAK jedná o valorizaci advokátního tarifu s Ministerstvem spravedlnosti. In avokatnidenik.cz [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/09/08/cak-jednala-s-ministerstvem-spravedlnosti-o-valorizaci-advokatniho-tarifu/>,
- Aktivita na realitním trhu loni propadla o 50 %. 2023 In cbaonline.cz [online]. [cit. 13.03.2023]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/nemovitosti-2022-vyvoj-trhu-a-vyhled>,
- Právníků je moc, práce málo. 2012 In euro.cz [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/clanky/pravniku-je-moc-prace-malo-n-947549/>,
- JANUŠ Jan. Tlak na cenu je nedůstojný, tvrdí právní firmy. Lidové noviny 2015 In cak.cz [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=15239>,
- KRAMER Jaroslav. Advokacie dnes není dream job. Výzvou je pro nás také postupující digitalizace, říkají zástupci úspěšných právnických firem. 2022 In tydenikeuro.cz [online]. [cit. 14.03.2023]. Dostupné z: <https://www.tydenikeuro.cz/advokacie-dnes-neni-dream-job/>,
- Barristers. In citizensinformation.ie [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courtroom/barristers.html>,

Solicitors. In [citizensinformation.ie](https://www.citizensinformation.ie) [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.citizensinformation.ie/en/justice/courtroom/solicitors.html>.

Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii,

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád,

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních,

Vyhláška č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif),

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993,

Smlouva o fungování Evropské unie,

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jakou součástí ústavního pořádku,

Attorneys' and Solicitors' Act, 1870. Irish Statute Book. In. [Irishstatutebook.ie](https://www.irishstatutebook.ie) [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1870/act/28/enacted/en/print.html>,

Solicitors Remuneration Act, 1881. Irish Statute Book. In. [Irishstatutebook.ie](https://www.irishstatutebook.ie) [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1881/act/44/enacted/en/print.html>,

Solicitors (Amendment) Act, 1994. Irish Statute Book. In. [Irishstatutebook.ie](https://www.irishstatutebook.ie) [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1994/act/27/enacted/en/print>,

Legal Services Regulation Act 2015. Irish Statute Book. In. [Irishstatutebook.ie](https://www.irishstatutebook.ie) [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2015/act/65/enacted/en/print>.

Seznam použité judikatury

Rozsudek Soudního dvora ze dne 12. ledna 2023, sp. zn. C-395/21,

Nález Ústavního soudu ze dne 8. března 2021, sp. zn. I. ÚS 4012/18,

Nález Ústavního soudu ze dne 1. března 2021, sp. zn. I. ÚS 3906/17,

Nález Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2011, sp. zn. I. ÚS 3314/09,

Nález Ústavního soudu ze dne 14. září 2011, sp. zn. I. ÚS 3698/10,

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. května 2020, sp. zn. 101 VSPH 248/2020,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.1.2005, sp. zn. 21 Cdo 1645/2004,

Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, sp. zn. Cpjn 19/98.

Seznam ostatních zdrojů

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanová pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex),

Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – Český statistický úřad,

Věstník České advokátní komory, částka 2, ročník 2013,

LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. Právní fórum. Praha: ASPI, a. s., 2012, roč. 9, č. 5, s. 193. ISSN 1214-7966,

Code of Conduct for The Bar of Ireland. In lawlibrary.ie [online]. [cit. 19.03.2023]. Dostupné z: <https://www.lawlibrary.ie/app/uploads/securepdfs/2021/07/Code-of-Conduct-Amended-by-AGM-26.7.21.pdf>.

Seznam zkratk

Zákon o advokacii	Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
Advokátní tarif	Vyhláška č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)
Etický kodex advokáta	Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex)
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Směrnice 93/13	Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Exekuční řád	Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
LSPZ	Listina základních práv a svobod
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Odměna advokáta ve vztahu k náhradě nákladů řízení

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá způsoby určení odměny advokáta za poskytování právních služeb, vztahu této odměny s náhradou nákladů civilního řízení a kolizí ust. § 149 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád s ust. Čl. 10 odst. 6 usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex), přičemž právě k pochopení této kolize musely být vysvětleny uvedené instituty.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol. První kapitola se zabývá smluvní odměnou advokáta, jejími druhy a prameny tohoto způsobu určení odměny advokáta. V podkapitolách této kapitoly je rovněž představen institut pro bono a nejnovější judikatura SDEU, která se týká podmínek určení smluvní odměny advokáta, který poskytuje právní služby spotřebiteli.

Druhá kapitola se věnuje mimosmluvní odměně advokáta. Konkrétně jsou zde popsány základní mechanismy určování mimosmluvní odměny advokáta pomocí příslušných ustanovení vyhlášky č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Podkapitola této kapitoly se věnuje i kritice současného znění této vyhlášky členy právnické obce. Vedle toho je na závěru kapitoly poskytnuto srovnání smluvní a mimosmluvní odměny advokáta.

Třetí kapitola představuje vztah odměny za zastupování a náhrady nákladů řízení. Jsou zde popsány základní zásady a funkce institutu náhrady nákladů řízení, přičemž jejich aplikace je popsána na civilních řízeních sporných i nesporných. Závěr kapitoly se věnuje vyčlenění odměny za poskytování právních služeb jako součásti náhrady nákladů řízení.

Čtvrtá kapitola představuje ústřední problém této práce, na který chce autor práce upozornit a který chce zkoumat. Pro tento záměr musely být představeny instituty v předešlých kapitolách. Nejprve je zde představeno postavení advokáta jako platebního místa v rámci placení náhrady nákladů řízení podle ust. § 149 odst. 1 OSŘ, poté je představeno ust. Čl. 10 odst. 6 etického kodexu advokáta, na základě kterého mají advokáti povinnosti neuzavřít s klienty takovou smlouvu, na základě které by se klientu dostalo neoprávněného majetkového prospěchu. Další podkapitoly této práce popisují rizika spojená s touto kolizí, pravděpodobné příčiny jejího vzniku, možná řešení této kolize a autorovy úvahy de lege ferenda, ve kterých autor práce nastiňuje vlastní postup řešení této kolize.

Pátá kapitola přibližuje úpravu institutů uvedených v předchozích kapitolách této práce v irském právním řádu. Podstatou této kapitoly je představit jiný možný způsob fungování

odměňování advokátů za poskytování právních služeb a aplikovat tento způsob fungování na kolizi představenou ve čtvrté kapitole této práce.

Klíčová slova:

Odměna advokáta, náhrada nákladů řízení, neoprávněný majetkový prospěch klienta

Attorney's remuneration in relation to the costs of the proceedings

Abstract

This master's thesis focuses on the topic of methods of determining the attorney's remuneration for his provision of legal services, the relationship of this remuneration to the compensation for the costs of civil proceedings and a collision of Section 149 subsection 1 of the Act No. 99/1963 Coll., Act on Code of Civil Procedure with Section 10 subsection 6 of the Resolution of Board of the Czech Bar Association No. 1/1997 Bulletin laying down the rules of professional ethics and rules of competition for attorneys in the Czech Republic (Code of Ethics) and it was to understand this conflict that the aforementioned institutes had to be explained.

The thesis is divided into five chapters. The first chapter deals with contractual attorney's fees, their types and the sources of this method of determining attorney's fees. The subsections of this chapter also introduce the pro bono institute and the recent case law of the CJEU concerning the conditions for determining the contractual remuneration of an attorney providing legal services to a consumer.

The second chapter deals with the so-called non-contractual attorney's fees. Specifically, it describes the basic mechanisms for determining an attorney's non-contractual fee through the relevant provisions of the Decree No. 177/1996 Coll., Decree of the Ministry of Justice on the remuneration of attorneys and compensation of attorneys for the provision of legal services (attorney's tariff). A subsection of this chapter also addresses criticism of the current state of this decree by members of the legal community. In addition, a comparison of contractual and non-contractual attorney's fees is provided at the end of the chapter.

The third chapter presents the relationship between fees and costs. The basic principles and functions of the institute of compensation of costs are described, and their application is described in civil proceedings, both contentious and non-contentious. The chapter concludes with the allocation of legal fees as part of the costs of the proceedings.

The fourth chapter presents the central problem of this thesis, which the author of the thesis wants to highlight and explore. For this purpose, the institutes in the previous chapters had to be introduced. First, the position of the advocate as a place of payment in the context of payment of compensation for the costs of proceedings under Section 149(1) of the Civil Procedure Code is presented, followed by Article 10(6) of the Advocate's Code of Ethics, under which advocates are obliged not to enter into a contract with their clients on the basis of which the client would receive an unjustified financial benefit. Other subchapters of this thesis describe the risks associated with this collision, the probable causes of its occurrence, possible solutions

to this collision and the author's de lege ferenda considerations, in which he outlines his own procedure for solving this collision.

The fifth chapter presents the Irish legal system's adaptation of the institutes mentioned in the previous chapters of this thesis. The essence of this chapter is to present a different possible way of working for the remuneration of attorneys for the provision of legal services and to apply this way of working to the conflict presented in chapter four of this thesis.

Klíčová slova: [3 klíčová slova v anglickém jazyce]

Attorney's remuneration, costs of the proceedings, unjustified pecuniary benefit to the client

